

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

ОДНОС ПРЕДСТАВНИКА ОРГАНА ЈАВНЕ ВЛАСТИ ПРЕМА ДИСКРИМИНАЦИЈИ У СРБИЈИ

Фактор Плус, 2018. године

ОДНОС ПРЕДСТАВНИКА ОРГАНА ЈАВНЕ ВЛАСТИ ПРЕМА ДИСКРИМИНАЦИЈИ У СРБИЈИ

Фактор Плус, 2018. год.

Издавач:

Повереник за заштиту равноправности

За издавача:

Бранкица Јанковић, повереница за заштиту равноправности

Дизајн и прелом:

Мирослав Радивојевић

Штампа:

Print Shop – Београд

Тираж:

1000 примерака

Norwegian Embassy

Belgrade

Пројекат: „Јачање локалних антидискриминационих капацитета и институционалних капацитета Повереника за заштиту равноправности“. Реализацију пројекта финансијски је подржала амбасада Краљевине Норвешке у Београду

<https://www.norway.no/en/serbia/>

ОДНОС ПРЕДСТАВНИКА ОРГАНА ЈАВНЕ ВЛАСТИ ПРЕМА ДИСКРИМИНАЦИЈИ У СРБИЈИ

Фактор Плус, 2018. год.

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

35.075:343.412(497.11)"2018"

ОДНОС представника органа јавне власти према дискриминацији у Србији. -
Београд : Повереник за заштиту равноправности, 2018 (Београд : Print
Shop). - 48 стр. : граф. прикази, табеле ; 30 cm

На насл. стр.: Фактор Плус, 2018. године. - „Пројекат: Јачање локалних
антидискриминационих капацитета и институционалних капацитета Повереника за
заштиту равноправности'. Реализацију пројекта финансијски је подржала
амбасада Краљевине Норвешке у Београду.” --> колофон. - Тираж 1.000.

ISBN 978-86-88851-40-4

а) Дискриминација - Државни органи - Србија
COBISS.SR-ID 269469964

Садржај

1. УВОД	6
2. МЕТОДОЛОГИЈА	9
3. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА	11
3.1 РАЗУМЕВАЊЕ И ПЕРЦЕПЦИЈА ЗАСТУПЉЕНОСТИ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	11
3.1.1 Разумевање дискриминације	11
3.1.2 Перцепција заступљености дискриминације	13
3.1.3 Доживљена дискриминација	18
3.2 ЗАКОН О ЗАБРАНИ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	19
3.3 ПРЕПОЗНАВАЊЕ ДИСКРИМИНАЦИОНОГ ПОНАШАЊА	22
3.4 СТАВОВИ ПРЕМА ГОВОРУ МРЖЊЕ И ЊЕГОВО ПРЕПОЗНАВАЊЕ	24
3.5 СТАВОВИ О ДИСКРИМИНАЦИЈИ	28
3.6 СТАВОВИ ПРЕМА ОДГОВОРНОСТИ И УЛОЗИ ИНСТИТУЦИЈА У БОРБИ ПРОТИВ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	35
4. ЗАКЉУЧЦИ	44
5. ПРЕПОРУКЕ	47

1. Увод

Република Србија је у последњих десет година, усвојивши велики број законских и стратешких докумената, успоставила свеобухватни антидискриминациони оквир. Уставом Републике Србије у члану 21. утврђено је да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације, непосредне или посредне, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета, док је у ставу 4. овог члана утврђено да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима.

Такође, наша земља је ратификовала и све значајне међународне конвенције о људским правима којима се дискриминација експлицитно забрањује, између осталих: Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, Конвенција против мучења и других свирепих, нехуманих или понижавајућих поступака или казни, Конвенција о правима детета, Међународна конвенција о правима особа са инвалидитетом и Међународна конвенција о заштити свих лица од присилног нестанка. На овој листи налазе се и две специјализоване конвенције у области дискриминације – Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације и Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена. На овој листи налазе се и две специјализоване конвенције у области дискриминације, Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације и Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена. Србија је ратификовала и бројне регионалне међународне уговоре, усвојене под окриљем Савета Европе, попут Оквирне конвенције за заштиту националних мањина и Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици. По свом значају, истиче се и Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода, која у члану 14. и члану 1. Дванаестог протокола уз ову конвенцију забрањује дискриминацију по било ком личном својству. Српско антидискриминационо законодавство засновано је и на стандардима утврђеним у пракси Европског суда за људска права којима се ближе тумачи члан 14. Европске конвенције, али се у великој мери ослања и на одредбе директива ЕУ које се односе на забрану дискриминације.

Начело једнакости и забрана дискриминације који су прокламовани Уставом Републике Србије и релевантним међународним прописима разрађени су у сету антидискриминационих закона, од којих је најсвеобухватнији и најважнији Закон о забрани дискриминације, који дискриминацију дефинише као свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а која се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и

породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу и чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима.

Закон утврђује седам облика дискриминације, од којих су основни облици непосредна и посредна дискриминација, односно дискриминација која је непосредно заснована на некомличном својству и она која је наизглед заснована на неутралној одредби, пракси Или услови, која се на једнак начин примењује према свима, али у пракси одређену особу или групу ставља у неповољнији положај. Осим Закона о забрани дискриминације, усвојени су и Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, Закон о равноправности полова, Закон о заштити слобода и права националних мањина. Законом о забрани дискриминације је, у циљу превенције и ефикасне заштите од дискриминације, успостављен самостални, државни органа, независан у обављању Законом утврђених послова – Повереник за заштиту равноправности. Повереник у складу са Законом утврђеним надлежностима поступа по притужбама, покреће судске поступке, упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације, подноси Народној скупштини редовни годишњи извештај о стању у области заштите равноправности, прати спровођење и иницира доношење или измену закона и других прописа ради спровођења и унапређења заштите од дискриминације и сарађује са аналогним установама на територији аутономне покрајине и локалне самоуправе.

Будући да су јединице локалне самоуправе у складу са усвојеним законским прописима у обавези да стварају услове, подстичу и помажу учешће грађана и грађанки у остваривању локалне самоуправе путем различитих облика учешћа у изјашњавању и одлучивању о пословима од заједничког интереса, један од основних предуслова за промовисање културе толеранције јесте и утврђивање смерница за борбу против дискриминације, као и јавно заговарање неопходности спречавања дискриминације.

Имајући у виду да своја права и на закону засноване интересе грађани и грађанке првенствено остварују, на локалном нивоу, односно у средини у којој живе, као и чињеницу да је креирање различитих јавних политика и подстицање реализације свих активности које су у функцији превенције дискриминације један од најзначајнијих задатака јединица локалне самоуправе, Повереник за заштиту равноправност у сарадњи са различитим органима јавне власти, као и организацијама цивилног друштва континуирано реализује бројне активности у циљу препознавања и спречавања дискриминације у јединицама локалне самоуправе.

У складу са својим мандатом, Повереник за заштиту равноправности је током последње две године реализовао низ обука и семинара из области антидискриминационог права за различите професионалне групе и најширу јавност. Само је у току 2017. године реализовано више семинара о заштити од дискриминације за службенике запослене у државној управи, у оквиру програма обуке Службе за управљање кадровима. Поред тога, одржане су и обуке за полицијске службенике о препознавању дискриминације и реаговању на њу, тренинзи за инспекторе рада, као и низ семинара намењених службеницима у локалним самоуправама у области антидискриминационог законодавства. Повереник за заштиту равноправности препознао је рад са запосленима у органима јавне власти, односно са представницима законодавне, судске и извршне власти као нарочито значајан, пре свега са становишта континуиране потребе за унапређењем равноправности у друштву, али и због чињенице да запослени у овим органима имају једну од кључних улога у превенцији и сузбијању дискриминације.

Прво истраживање о односу представника органа јавне власти према дискриминацији у Србији спроведено је 2013. године, тако да је један од циљева овог истраживања да

анализира и да ли је у претходних пет година дошло до одређених промена и каквих, као и да пружи адекватну основу за креирање даљих активности чија би реализација у наредном периоду могла да допринесе активнијем укључивању свих релевантних друштвених актера да делотворније сузбијају дискриминацију и раде на остваривању равноправности у свим друштвеним односима и областима друштвеног живота.

Такође, веома важно је и Истраживање о односу грађана и грађанки према дискриминацији које је спроведено 2016. године и које је указало на позитивне помаке у области забране дискриминације, посебно у сегменту који се односи на повећан степен поверења испитаника у институције државе, којима би се велики број грађана и грађанки обратио у случају да доживи дискриминацију. Резултати Истраживања о односу грађана и грађанки према дискриминацији коришћени су приликом анализе резултата овог истраживања, посебно приликом упоређивања ставова представника органа јавне власти са ставовима грађана у појединим областима.

У наставку је презентована методологија која је коришћена приликом истраживања, а затим представљени резултати који су груписани у неколико целина. На почетку су представљени резултати који показују на који начин представници органа јавне власти перцепирају дискриминацију, у којој мери сматрају да је дискриминација заступљена у Србији, као и да ли су до сада имали личног искуства са дискриминацијом. Након тога анализирано је на који начин представници органа јавне власти оцењују Закон о забрани дискриминације, његов квалитет и степен имплементације. Посебно важан део истраживања је препознавање дискриминаторног понашања и говора мржње. У овом делу анализирано је да ли представници органа јавне власти одређене ситуације препознају као дискриминацију, односно као говор мржње. Након тога, представљени су резултати који се односе на процену заступљености дискриминације у самим органима јавне власти, односа представника органа јавне власти према дискриминацији, као и израженост предрасуда које запослени у органима јавне власти имају, а које представљају узрок дискриминације. На самом крају представљени су резултати који се односе на ставове и одговорност институција у борби против дискриминације.

У закључцима су презентовани неки од упечатљивих и значајних резултата који произлазе истраживања, као и могуће препоруке за даљи рад на унапређењу поштовања принципа равноправности у органима јавне власти. У циљу лакшег упоређивања резултата овог истраживања са резултатима Истраживања о односу представника органа јавне власти према дискриминацији које је спроведено пре пет године, испитаници су у току анкете одговарали на један број истих питања, па су резултати истраживања упоређени са резултатима Истраживања о односу представника органа јавне власти према дискриминацији из 2013. године. Такође, у току анкете испитаници су одговарали и на један број нових питања која нису била предмет анализе истраживања из 2013. године.

2. Методологија

Истраживањем које је спроведено у периоду мај – јул 2018. године обухваћено је 1211 представника судске, извршне и законодавне власти. Истраживање је реализовано као анкетно истраживање, методом интервјуа лицем у лице. Сви анкетари прошли су кроз једнодневну обуку за примену упитника.

Узорком су обухваћени следећи органи јавне власти:

- Народна скупштина Републике Србије – примењен је квотни узорак, при чему су квоте одређене пропорционално структури одборника према припадности политичкој странци, полу и територијалној јединици;
- Скупштина АП Војводине - примењен је квотни узорак, при чему су квоте одређене пропорционално структури одборника према припадности политичкој странци, полу и територијалној јединици;
- Градске скупштине – узорак су чиниле градске скупштине из свих 25 градова у Србији, при чему је узорак био квотни у односу на укупан број одборника и полну структуру;
- Општинске скупштине – истраживањем су обухваћено 50 општина из сваког округа у Републици Србији (без Београда), а у оквиру округа изабране су општине са највећим бројем одборника у датом округу, при чему је узорак био квотни у односу на број одборника у селектованим општинама, при чему су најмање трећина узорка чиниле жене.
- Влада Републике Србије – узорак је обухватио 10 министарстава, при чему је у сваком министарству испитано најмање три представника. Приликом узорковању се водило рачуна да најмање трећину испитаних чине жене;
- Влада АП Војводине – узорак је креиран тако да обухвати најмање пет секретаријата, са најмање три испитаника по секретаријату;
- Градска већа – узорак је креиран тако да обухвати 30 градских већа, по најмање три представника из сваког градског већа, од чега најмање трећина жена;
- Општинска већа – узорак је креиран тако да обухвати општине са највећим бројем одборника из укупно 20 округа;
- Судови – узорак је креиран тако да обухвати судове опште надлежности, а у складу са бројем судија по судовима.
- Тужилаштва – узорак је креиран тако да обухвати све типове тужилаштва, а у складу са бројем тужилаца по тужилаштвима.

У следећој табели приказана је структура реализованог узорка у односу на орган јавне власти.

Табела 1. Структура узорка у односу на орган јавне власти

	Н	%
Народна скупштина Републике Србије	45	3,7
Скупштина АП Војводине	24	2
Градске скупштине	215	17,8
Општинске скупштине	430	35,5
Влада Републике Србије	35	2,9
Влада АП Војводине	24	2
Градска већа	66	5,5
Општинска већа	61	5
Судови	259	21,4
Тужилаштва	52	4,3

У истраживању је примењен упитник који је коришћен у истраживању спроведеном 2013. године уз мање модификације како би се обезбедила упоредивост налаза. Упитник се састојао од следећих секција:

1. Упознатост и ставови према дискриминацији
2. Говор мржње
3. Оцена, израженост и важност проблема дискриминације
4. Лична искуства
5. Одговорност и улога институција
6. Механизми за борбу против дискриминације
7. Испитивање толеранције и предрасуда
8. Демографија

Такође, приликом упоређивања резултата овог истраживања са резултатима истраживања јавног мњења, коришћени су подаци из истраживања "Однос грађана и грађанки према дискриминацији у Србији" које је спроведено 2016. године, на репрезентативном узорку од 1200 грађана и грађанки старости преко 15 година.

3. Резултати истраживања

3.1. Разумевање и перцепција заступљености дискриминације

3.1.1. Разумевање дискриминације

У складу са углавном негативном перцепцијом дискриминације, 90,6% представника органа јавне власти слаже се да дискриминација повређује друге, при чему се у потпуности слаже 57% представника органа јавне власти, делимично 33,6%, а са овом тврдњом се не слаже 5,6% представника органа јавне власти, док је неодлучно 3,8%.

Питање 3. У којој мери се слажете са наведеном тврдњом „Дискриминација повређује друге“?

Даљом анализом уочене су одређене разлике у зависности од конкретног органа јавне власти који се посматра, па се тако са тврдњом да „Дискриминација повређује друге“ не слаже тек сваки пети представник Народне скупштине Републике Србије, односно 20% народних посланика.

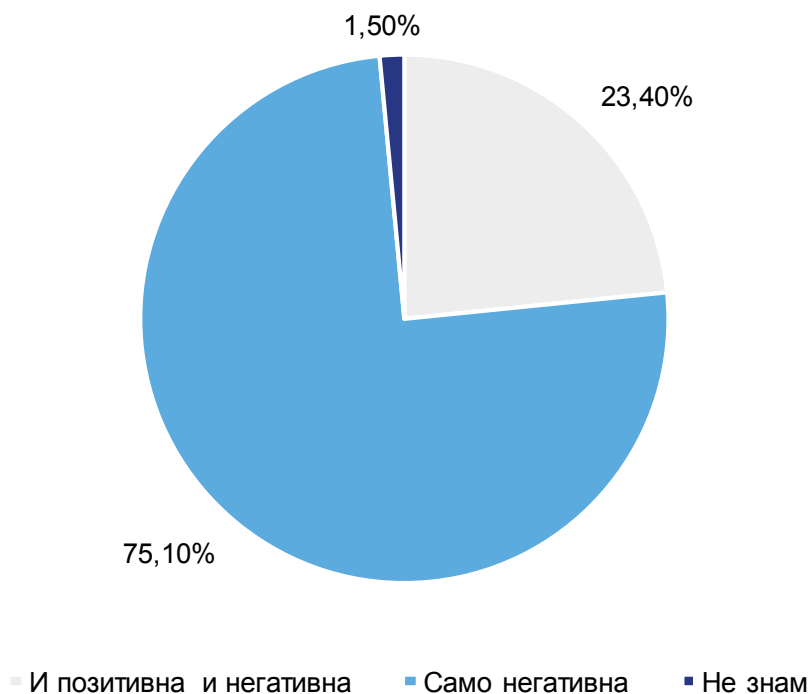
У односу на истраживање које је спроведено 2013. године, може се уочити да је смањен број представника органа јавне власти који се са овом тврдњом слаже у потпуности.

Ова анализа указује да већина представника органа јавне власти дискриминацију види као угрожавајућу за грађане који су њој изложени.

Став према дискриминацији испитан је и директним питањем које се односи на разумевање појма дискриминације, односно одговора на питање да ли дискриминација може бити позитивна или негативна. Већина представника органа јавне власти сматра

да дискриминација може бити само негативна (75,1%), али податак да 23,4% сматра да она може бити и позитивна и негативна указује на могућност да испитаници „позитивну дискриминацију” разумеју као афирмативне мере које треба реализовати у циљу побољшања положаја осетљивих друштвених група¹.

Питање 1. Дискриминација може бити према Вашем мишљењу?

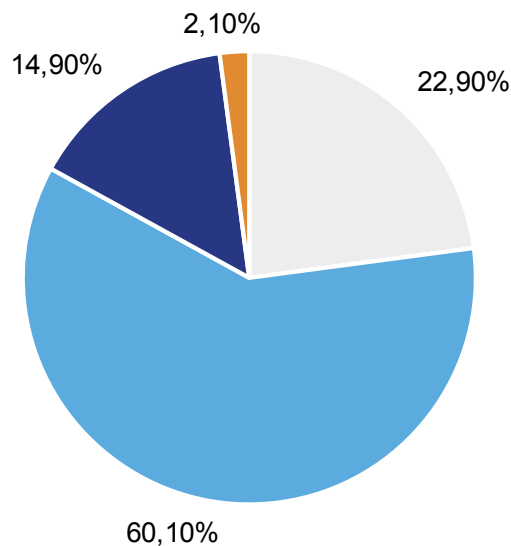
Даљом анализом уочено је да разлике у односу на разумевање појма дискриминације као позитивне или негативне постоје и у односу на узраст испитаника, па је мишљење да дискриминација може бити и позитивна и негативна чешће присутно код испитаника узраста од 18 до 29 година, међу којима чак 45,9% сматра да дискриминација може бити и позитивна и негативна. Незнатне разлике постоје и у односу на образовање Испитаника. Међутим, разлике у односу на пол, као и односу на врсту органа јавне власти у којем су запослени не постоје. Неочекивано је одсуство разлике у односу на врсту органа јавне власти у којем су испитаници запослени, јер је почетна претпоставка била да су испитаници запослени у органима судске власти у највећој мери упознати са појмом дискриминације.

На основу изнетих података може се закључити да три четвртине испитаника сматра да је дискриминација негативна, док скоро четвртина сматра да може бити и позитивна и негативна, што јасно показује да им сам појам дискриминације није јасан.

Такође, само 22,9% представника органа јавне власти сматра да је дискриминација изузетно значајан проблем и да борба против ње мора бити један од приоритетних задатака, док 14,9% испитаника сматра да дискриминација није значајан проблем.

¹ Устав препознаје увођење посебних мера као начин за постизање пуне равноправности одређених група лица која су у суштински неједнаком положају.

Питање 6. Да ли је по Вашем мишљењу дискриминација у Србији изузетно значајан проблем, значајан проблем или није посебно значајан проблем?

- Изузетно значајан проблем и мора да се сврста у приоритете
- Значајан проблем, али постоје већи проблеми с којима се наши грађани сусрећу
- Није посебно значајан проблем
- Не знам

Представници органа јавне власти у 60,1% случајева сматрају да је дискриминација значајан проблем, а у 22,9% да је изузетно значајан проблем. Даљом анализом резултата могу се уочити разлике у односу на поједине органе јавне власти, па нешто већи значај проблему дискриминације придају представници Народне скупштине Републике Србије (32,6%) и Владе Републике Србије (39,4%) у односу на испитанике зајослене у другим органима јавне власти. Значајније разлике нису уочене у односу на пол, узраст и образовање испитаника.

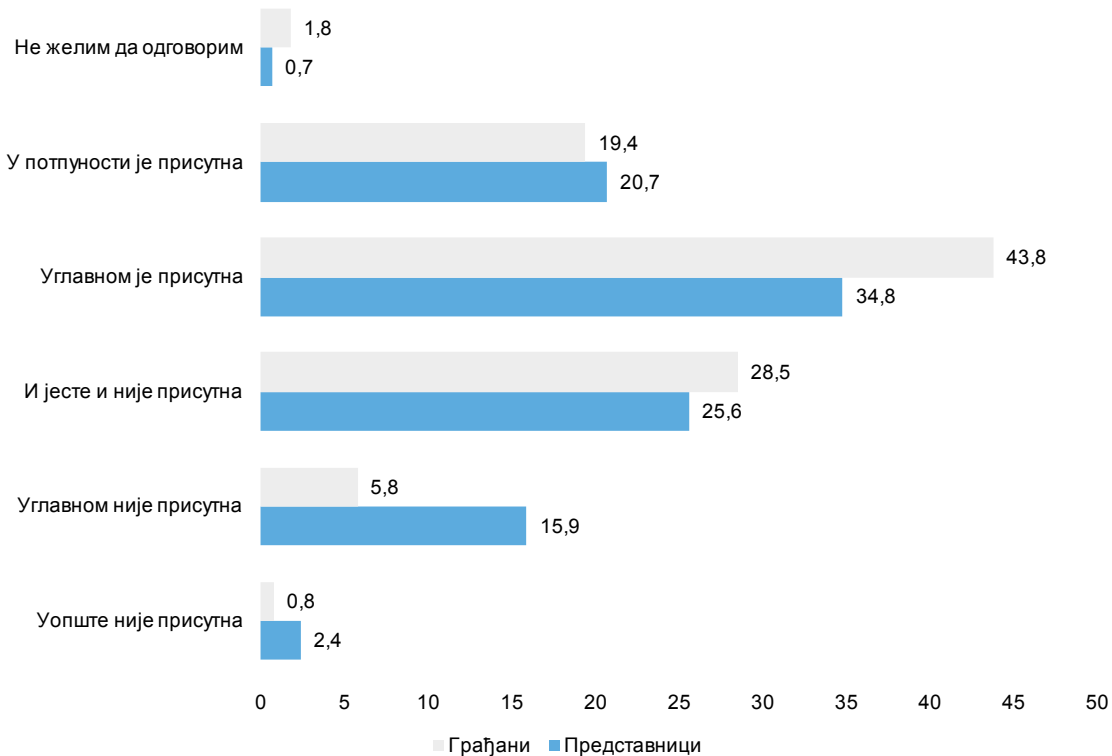
Поређењем резултата овог испитивања са резултатима који су добијени након спроведеног истраживања јавног мњења, уочено је да испитаници који су зајослени у органима јавне власти на њихово исто начин оцењују значај дискриминације као и грађани, па је ипак анализом испитивања јавног мњења из 2016. године уочено да грађани у 23,6% случајева сматрају да је дискриминација изузетно значајан проблем, у 59% да је значајан, али да постоје и значајнији проблеми, 12,1% грађана сматра да дискриминација није посебно значајан проблема, док 5,3% грађана нема став.

Ово указује да представници органа јавне власти борбу против дискриминације углавном не виде као приоритет у свом раду, док значај дискриминације као проблема у друштву перцепирају на исти начин као и грађани.

3.1.2. Перцепција заступљености дискриминације

Нешто више од половине представника органа јавне власти сматра да је дискриминација у Србији веома или углавном заступљена (55,5%), док 18,3% сматра да уопште или углавном није присутна.

Питање 4. По Вашем мишљењу, у којој мери је дискриминација присутна у Србији?

Даљом анализом у односу на узраст испитаника уочено је да се одговори испитаника узраста 18 до 29 година разликују у односу на одговоре осталих испитаника. Тако они у 8,2% случајева сматрају да дискриминацију уопште или углавном није присутна, а у истом проценту, односно 45,9% испитаника овог узраста сматра да је и углавном или у потпуности присутна, као и да и јесте и није присутна. Слична структура одговора уочљива је и у односу на степен образовања испитаника, па 6% запослених у органима јавне власти који имају завршену средњу школу сматра да дискриминација уопште или углавном није присутна, 48,8% да је углавном или у потпуности присутна, а 45,2% да и јесте и није присутна. Разлика у погледу перцепције заступљености дискриминације постоји и у односу на врсту органа јавне власти, па тако представници Скупштине Аутономне покрајине Војводине у најмањем проценту сматрају да је дискриминација распрострањена (20,8%), као и представници извршне власти на нивоу Аутономне покрајине Војводине (41,7%), док став да је дискриминација распрострањена најчешће заступају запослени у Влади Републике Србије (74,3%). Разлике у односу на пол и узраст испитаника не постоје у односу на перцепцију учесталости дискриминације у друштву².

² Подаци нису директно упоредиви са истраживањем односа представника органа јавне власти према дискриминацији из 2013. године, с обзиром да у датом извештају нису представљени одговори „и јесте и није присутна“, који је у оквиру овог истраживања обележила четвртина испитаника. Ипак, како је 74% представника органа јавне власти 2013. године навело да је дискриминација распрострањена у Србији, може се претпоставити да је међу представницима органа јавне власти дошло до смањења у процени распрострањености дискриминације у претходном периоду.

Нешто мањих број представника органа јавне власти сматра да је дискриминација углавном или веома присутна у Србији у односу на број грађана код којих 63,2% сматра да је дискриминација углавном или веома заступљена.

На основу овога можемо да закључимо да нешто више од половине представника органа јавне власти сматра да је дискриминација распрострањена у Србији, као и да је степен перцепције распрострањености дискриминације нешто нижи међу представницима органа јавне власти него међу грађанима.

Перцепција заступљености дискриминације у Србији испитана је и кроз одговоре испитаника на питање о степену заступљености дискриминације у земљама Западне Европе у односу на Србију. Резултати добијени након спроведеног истраживања указују да је дошло до промене у перцепцији дискриминације у односу на период у којем је спроведено претходно истраживање. **Док је 2013. године 45% представника органа јавне власти сматрало да је дискриминација израженија у Србији него у земљама Западне Европе, овакво мишљење данас има 32,9% представника органа јавне власти.**

Питање 7. Колико се слажете са тврдњом да је дискриминација израженија у Србији него у Западној Европи?

Даљом анализом уочено је да се са овом тврдњом чешће слажу жене него мушкарци, па тако 40,9% жена сматра да је дискриминација израженија у Србији него у земљама Западне Европе, у односу на 31,9% мушкараца. У односу на друге демографске и организационе варијабле не постоје значајне статистичке разлике.

Добијени подаци указују да представници органа јавне власти у нешто мањем проценту него пре 5 година сматрају да је дискриминација у већој мери присутна у Србији него у земљама Западне Европе. Међутим, важан је податак да жене чешће сматрају да је дискриминација израженија у Србији него у земљама Западне Европе у односу на мушкарце.

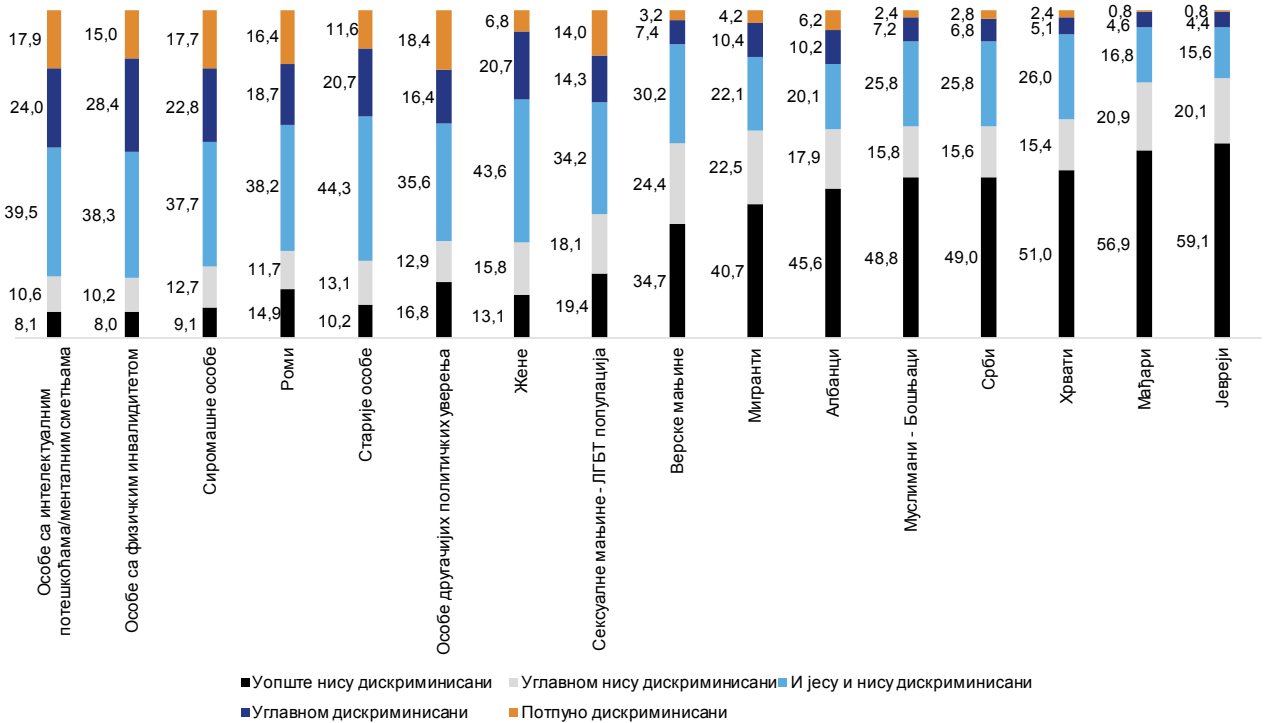
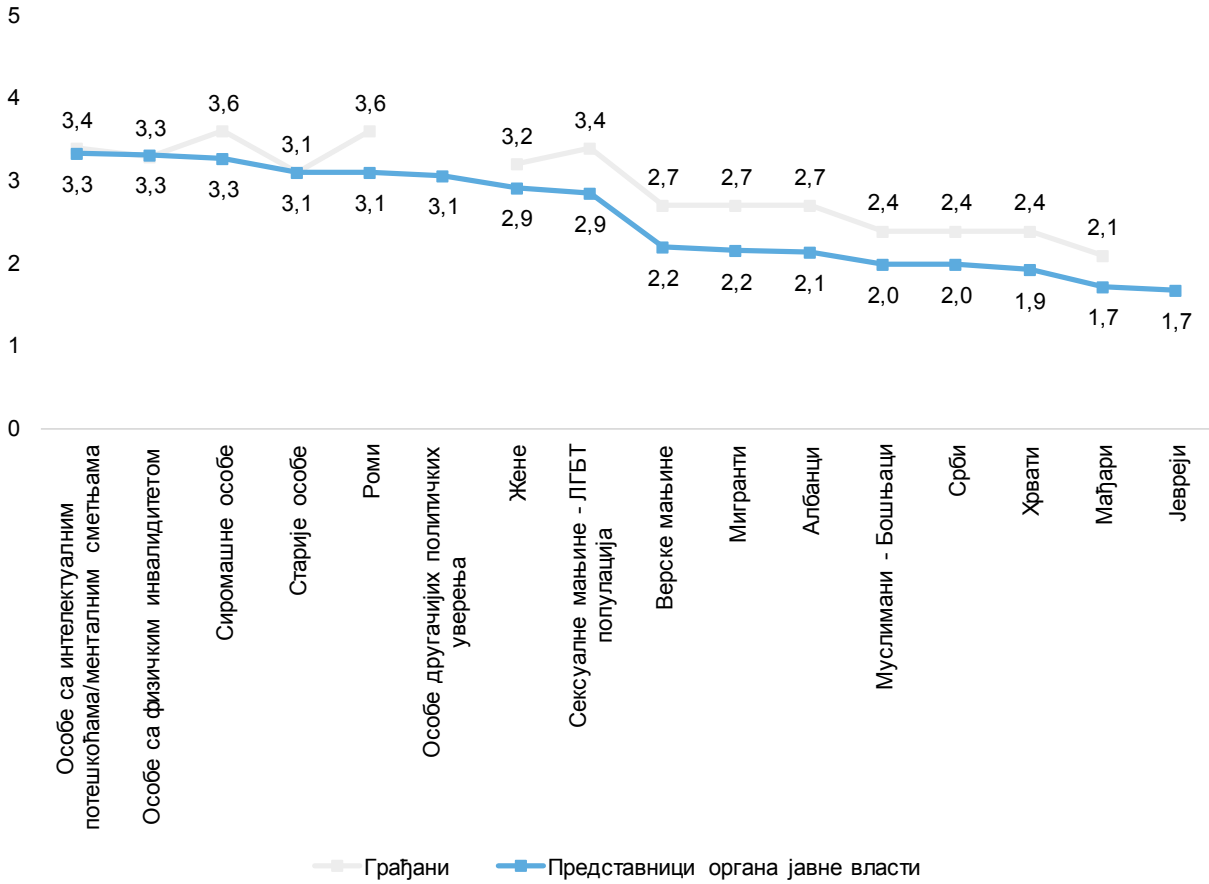
Такође, трећина представника органа јавне власти сматра да се учесталост дискриминације у Србији смањила у протеклих пет година (31,5%), 31,7% испитаника сматра да је на истом нивоу, док 22,6% сматра да се повећала, а 14,1% не зна. Мушкарци (43,4%) у значајно већем проценту у односу на жене (25,8%) сматрају да се учесталост дискриминације смањила у односу на период од пре пет година. У погледу врсте органа јавне власти, да се учесталост дискриминације смањила најчешће сматрају

испитаници запослени у Скупштини Аутономне покрајине Војводине (76,2%) и Владе Аутономне покрајине Војводине (66,7%). У односу на узраст и образовање испитаника не постоје разлике у одговорима у погледу смањења, односно повећања учесталости дискриминације. Перцепција представника органа јавне власти у односу на смањење, односно повећање учесталости дискриминације повољнија је него међу грађанима, од којих 8,4% сматра да се смањила, 26% да се повећала, 43,6% грађана сматра да је остала иста, а 20,7% није знало да процени, о чему говоре резултати истраживања јавног мњења из 2016. године.

Представници органа јавне власти у већем проценту у односу на грађане сматрају да се учесталост дискриминације у Србији смањила, међутим приликом упоређивања података потребно је узети у обзир временски период у којем је спроведено истраживање о односу представника органа јавне власти према дискриминацији (2013. година) и период у којем је спроведено истраживање јавног мњења (2016. година). Наиме, трећина представника органа јавне власти сматра да се учесталост дискриминације смањила, док нешто више од петине грађана сматра да се повећала.

Перцепција о изложености различитих група грађана дискриминацији испитана је тако што су наведене конкретне групе грађана, а затим се од испитаника тражило да оцене у којој су мери наведене групе дискриминисане. Уочено је да 43,4% представника органа јавне власти сматра да су особе са физичким инвалидитетом дискриминисане у највећој мери, затим особе са сметњама у интелектуалном развоју (41,9), сиромашне особе (40,5%), старије особе (32,3%) и особе ромске националности (35,1%). Упоређивањем резултата добијених након овог истраживања са резултатима истраживања јавног мњења из 2016. године, уочено је да представници органа јавне власти у мањем проценту сматрају да су Роми и припадници ЛГБТ особа дискриминисани (28,3%), у односу на грађане. Исто се може уочити и када су у питању националне и верске мањине.

Питање 9. У којој мери су, према Вашем мишљењу наведене групе дискриминисане, односно стављене у неравноправан положај у односу на друге групе у нашој земљи? (1 – потпуно недискриминисани, 5 – потпуно дискриминисани)³

³ Приликом анализе ставова грађана нису испитани ставови према особама другачијих политичких уверења и особа јеврејске националности.

На основу ових података можемо да закључимо да је перцепција учесталости дискриминације према наведеним групама лица слична и код грађана и код представника органа јавне власти, осим што представници органа јавне власти као нешто мање дискриминисане групе перцепирају Роме, ЛГБТ, верске и националне мањине.

Области рада и запошљавања су према мишљењу представника органа јавне власти области у којима су грађани најчешће изложени дискриминацији (61,9%), док у осталим областима испитаници сматрају да постоји мање дискриминације. Наведени резултат добијен је и 2013. године након спроведеног истраживања **о односу представника органа јавне власти према дискриминацији**, при чему је тада 61% испитаника сматрао да је дискриминација најизраженија у области рада и запошљавања, 9% у области социјалне заштите, 7% у области здравствених услуга и 6% у области напредовања на послу. Уколико се упореде ставови представника органа јавне власти и ставови грађана, уочава се да се и једни и други слажу да је у области рада и запошљавања највећи степен дискриминације, јер и 72,4% грађана сматра да је дискриминација најчешћа у овим областима. Међутим, грађани у значајно већој мери у односу на представнике органа јавне власти сматрају да је дискриминација присутна и у области социјалне заштите (30,5%), здравства (25,2%), образовања (23,2%)⁴.

Питање 10. У којој од наведених области сматрају да је дискриминација најизраженија?

Представници органа јавне власти као области у којима постоји највише дискриминације наводе области рада и запошљавања, истовремено сматрајући да у осталим областима има мање дискриминације.

⁴ Треба узети у обзир да постоји разлика у форми питања за грађане и представнике органа јавне власти, при чему су грађани могли да дају вишеструке одговоре, док су представници органа јавне власти бирали једну од категорија.

3.1.3. Доживљена дискриминација

Да је било лично изложено дискриминацији сматра 28,2% представника органа јавне власти, док је 37,7% испитаника навело да је њима блиска особа била изложена дискриминација. Уколико се ови одговори саберу, може се закључити да је 47% испитаника навело да су или сами били изложени дискриминацији или да је нека њима блиских особа била изложена дискриминацији.

Даљом анализом може се уочити да испитаници узраста узраста 18 – 29 година нешто чешће наводе да су били лично изложени дискриминацији (37,6%), док у односу на степен образовања, испитаници са завршеном средњом школом најређе сматрају да су били изложени дискриминацији (13,1%). Такође, испитаници запослени у органима јединица локалне самоуправе (39,3%) и тужилаштву (40,4%) нешто чешће наводе да су били изложени дискриминацији. У односу на пол испитаника не постоје разлике у односу на перципирану изложеност дискриминацији.

Наведени резултати слични су резултатима из 2013. године, када је 29% представника органа јавне власти изјавило да је било дискриминисано, односно 31% испитаника изјавило је да је њима блиска особа била дискриминисана. Такође, степен перцепције дискриминације представника органа јавне власти значајно је већи у односу на перцепцију грађана, од којих је само је 13% њих изјавило да је било изложени дискриминацији.

Више од четвртине представника органа јавне власти сматра да је било дискриминисано (28%), што је у односу на 13% грађана који сматрају да су били дискриминисани значајно више.

Као основ дискриминације, представници органа јавне власти наводе верско или политичко убеђење (43,8%), пол, родни идентитет или сексуалну оријентацију (20,6%), а затим расу, националну припадност или етничко порекло (18,9%). Слични резултати добијени су након истраживања које је спроведено 2013. године, када је 51% испитаника навео као основ верско или политичко убеђење, 23% расу, националну припадност или етничко порекло, а 19% пол, родни идентитет или сексуалну оријентацију.

Питање 13. На основу којих својстава сте Ви или Вама блиска особа били дискриминисани?

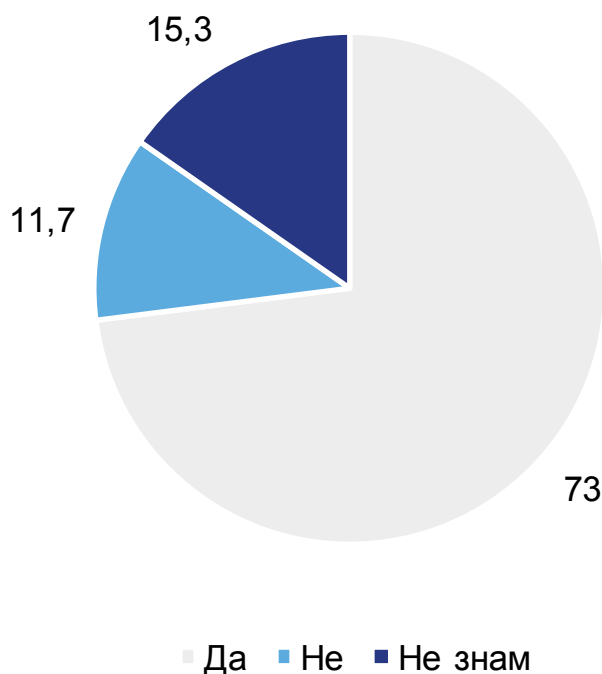

Као најчешћи основ дискриминације представници органа јавне власти наводе верско или политичко опредељење.

3.2. Закон о забрани дискриминације

Процент представника органа јавне власти који је након истраживања спроведеног 2013. године сматрао да дискриминација није забрањена у Србији, благо је смањен са 14% у 2013. години, на 11,7% у 2018. години, али је проценат оних који нису сигурни да ли је дискриминација законом забрањена или не, порастао са 8% на 15,3%. Ови резултати су слични као и резултати добијени након истраживања јавног мњења 2016. године, када је 66,5% грађана изјавило да сматра да је дискриминација забрањена законом, 12,1% да није, и 21,4% није сигурна.

Питање 14. *Да ли је, према Вашим сазнањима, дискриминација у Србији јавно регулисана, односно законом забрањена?*

Даља анализа указује да постоји одступање у односу на односу на степен образовања испитаника. Уочљиво је да испитаници са завршеном средњом школом имају најмање сазнања о томе да је дискриминација забрањена, тек 45,5% њих наводи да је према њиховим сазнањима дискриминација забрањена, 15,2% сматра да није и 39,4% није сигурно. Разлике у односу на информисаност о законодавном оквиру не постоје у односу на друге демографске и организационе варијабле.

Нешто мање од три четвртине представника органа јавне власти зна да је дискриминација у Србији законом забрањена, што ниво познавања законодавног оквира чини нешто вишим у односу на грађане, али је разлика мала и износи 7%.

Три четвртине (77,3%) представника органа јавне власти, осим испитаника запослених у органима судске власти, наводи да зна да постоји Закон о забрани дискриминације. Будући да је 2013. године 50% испитаника навело Закон о забрани дискриминације као закон којим се забрањује дискриминација, може се закључити да

постоји значајан напредак у погледу упознатости представника органа јавне власти са постојањем овог закона.

Три четвртине представника органа јавне власти је упознато са постојањем Закона о забрани дискриминације, што представља напредак у односу на период када је спроведено претходно истраживање.

Међу испитаницима који знају да је дискриминација у Србији законом забрањена, са одредбама Закона о забрани дискриминације упознато је 26,2% представника органа јавне власти, 47,6% испитаника сматра и да јесте и да није упознато, а 21,9% да није упознато, што значи да је 73,8% испитаника потпуно или делимично упознато са одредбама Законом о забрани дискриминације. На ово питање одговор није дало 4,3% испитаника.

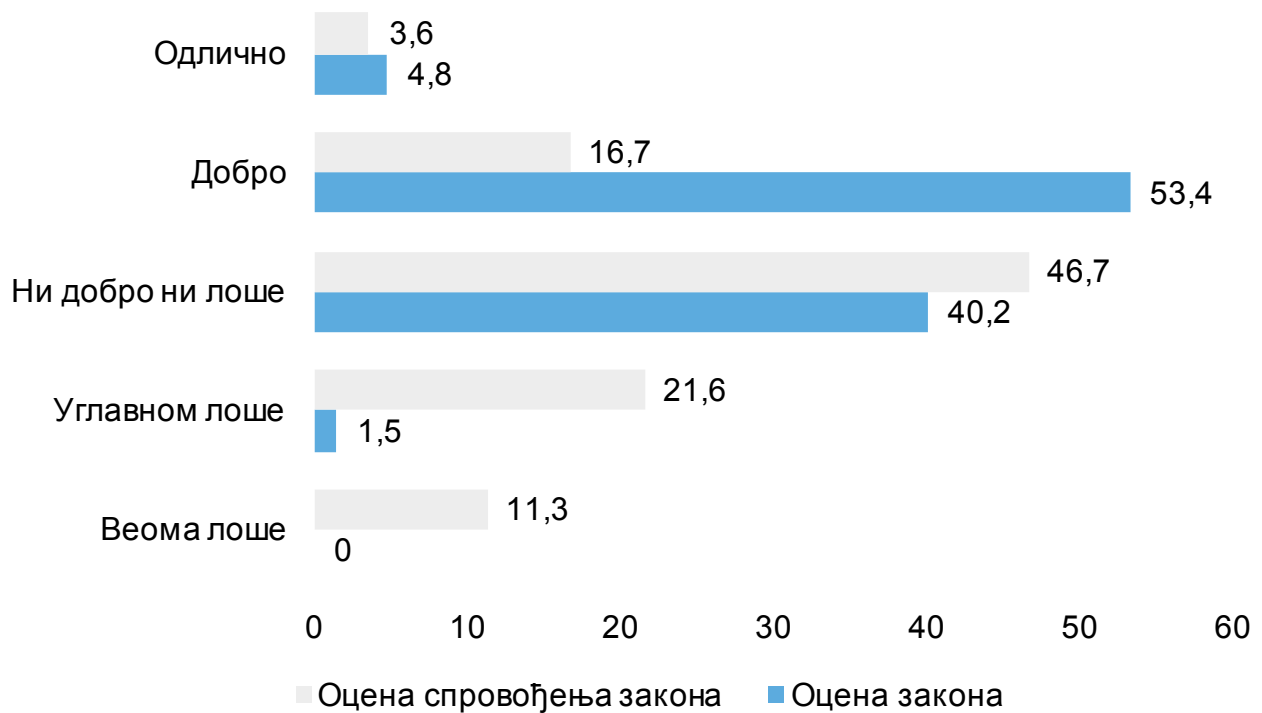
Уколико се посматра укупан број представника органа извршне и законодавне власти који су упознати са постојањем Закона о забрани дискриминације, може се закључити да је 19,3% представника органа јавне власти добро упознато са овим законом, док је 38,5% само делимично упознато.

Даљом анализом уочено је да су испитаници са завршеном средњом школом у најмањој мери су упознати са Законом о забрани дискриминације (63,3%), а затим следе испитаници са завршеном вишом школом (64,7%). У односу на пол и узраст испитаника, као и врсту органа јавне власти не постоје релевантне статистичке разлике у односу на ниво упознатости са Законом о забрани дискриминације. С обзиром да у истраживању из 2013. године нису представљени подаци који се односе на ове варијабле, резултати нису директно упоредиви.

Са Законом о забрани дискриминације је добро или делимично упознато 57,8% представника извршне и законодавне власти, што је значајан напредак у односу на период у којем је спроведено претходно истраживање.

Даљим истраживањем уочавају се и разлике у погледу оцене спровођења и оцене самог Закона о забрани дискриминације, те као добар и одличан Закон о забрани дискриминације оцењује 58,2% представника органа јавне власти, док његово спровођење на исти начин оцењује тек 20,3% представника органа јавне власти. У том смислу, сам текст овог закона представници органа јавне власти виде значајно позитивније него његову примену у пракси.

Питање 19 и 20. *Како бисте оценили постојећи Закон о забрани дискриминације? Како бисте оценили спровођење овог закона у пракси?*

Представници органа јавне власти који су упознати са одредбама Закона о забрани дискриминације овај закон најчешће оцењују као добар, али исто тако сматрају да се не примењује у довољној мери.

3.3. Препознавање дискриминаторног понашања

Разумевање дискриминације код представника органа јавне власти анализирано је и кроз навођење различитих примера, односно одређених ситуација које су испитаници имали задатак да препознају као дискриминацију или не. Ситуације су се односиле на примере непосредне дискриминације, посредне дискриминације и мобинга. Анализом добијених података уочава се да је степен препознавања дискриминације код представника органа јавне власти већи у односу на период од пре 5 година, и то у односу на скоро све наведене ситуације. Највећи степен препознавања дискриминације је у односу на дискриминацију засновану на родном идентитету, националној припадности, здравственом стању, старосном добу и сексуалној оријентацији и проценат тачних одговора се креће од 81% до 93%. Међутим, даљом анализом је уочено да иако је дошло до одређеног напретка, представници органа јавне власти, слично резултатима код истраживања спроведеног пре пет година, нешто ређе препознају говор мржње као један од облика дискриминације. Примера ради, изјаву „Апел у јавности и медијима да хомосексуалци треба да се лече јер су болесни“ као дискриминацију препознаје 78% представника органа јавне власти. На сличан начин, представници органа јавне власти виде и увођење различитих цена хотела за странце и за грађане Србије (62%), или прописивање посебних критеријума приликом заснивања радног односа, који нису од значаја за успешно обављање посла тог радног места (53%). Највећи напредак у односу на период од пре 5 година, уочен је у односу на разликовање дискриминације од предрасуда, као и дискриминације од мобинга. Тачан одговор да ситуација у којој „Колеге на послу константно омаловажавају свог колегу, јер је отворено критиковао правац у коме се креће пословање предузећа у ком су запослени“ представља мобинг, у току истраживања које је спроведено 2013. године дало је 16% представника органа јавне власти, у односу на 60% испитаника у току овог истраживања.

Питање 22. Да ли следећи примери представљају дискриминацију или не?

	ТИП СЛУЧАЈА	УКУПНО ТАЧНИХ ОДГОВОРА 2013 (%)	УКУПНО ТАЧНИХ ОДГОВОРА 2018 (%)	ТИП ОРГАНА (2018)		
				ЗАКОНОДАВНА ВЛАСТ	ИЗВРШНА ВЛАСТ	СУДСКА ВЛАСТ
Послодавац који запослену жену након породилског одсуства распоређује на хијерархијски ниже радно место, јер сматра да због малог детета неће бити у могућности да одговори обавезама на послу који је раније радила	ДД	94	93	93	95	93
Продавац који неће да запосли Рома јер сматра да ће изгубити муштерије	ДД	89	92	92	92	92
Послодавац који у интервјуу за посао млађу женску особу пита о плановима у вези са проширењем породице	ДД	89	91	91	91	91
Стоматолог који одбија да пружи услугу особи која живи са HIV/AIDS-ом	ДД	89	89	88	89	89
Физички напад на учеснике Параде поноса	ДД	88	89	89	90	88
Приватна ординација која даје оглас да тражи особу до 35 година за посао медицинске сестре	ДД	83	81	81	83	81
Када шеф при сваком сусрету грли запослену, упркос њеном противљењу, и нуди јој заједнички одлазак на службено путовање ради провода	ДД	81	87	87	88	86
Ако банка пропише да сви клијенти старији од 65 година аутоматски губе право на минус на текућем рачуну	ДД	80	85	85	84	86
Факултет који не жели особи која је променила пол да изда нову диплому на ново име	ДД	78	90	90	91	90
Издавач који штампа књигу у којој се негира постојање холокауста	ДД	77	86	86	88	86
Апел у јавности и медијима да хомосексуалци треба да се лече јер су болесни	ДД	70	78	78	81	78
То што су хотели у Србији за српске држављанине јефтинији, а скупљи за странце	ДД	54	62	62	64	62
Послодавац који даје оглас да тражи особу која има положен возачки испит иако услови посла то не захтевају	ПД	59	53	53	57	51
Осећање одбојности према хомосексуалцима, али се не показује ни на који начин	НД	68	78	79	72	80
Када службеница општинске управе преко реда прима познанике, док остали чекају у реду	НД	18	53	54	44	57
Када колеге на послу константно омаловажавају свог колегу јер је отворено критиковао правац у коме се креће пословање предузећа у ком су запослени	ДМ	16	60	61	52	62
Када директор фирме казни једног од пет запослених у сектору који касни са подношењем годишњег извештаја зато што му баш тај запослени није симпатичан јер много прича	ДМ	11	49	49	47	50

ДД – директна дискриминација; ПД – посредна дискриминација; ДМ – разликовање дискриминације и мобинга; НД – непостојање дискриминације

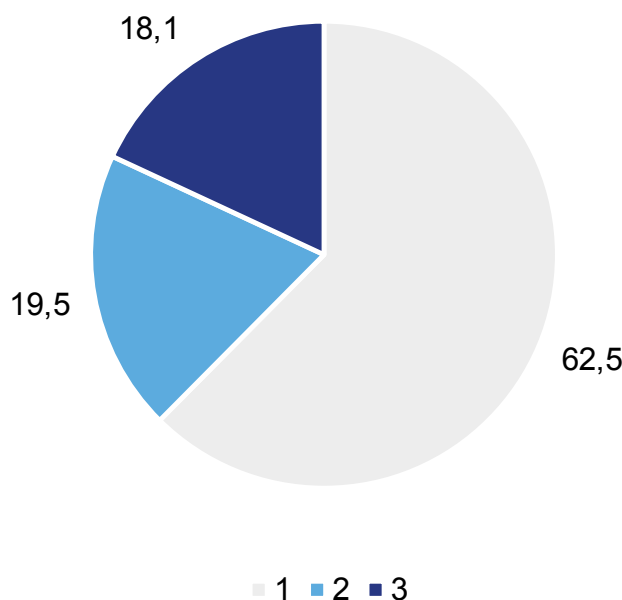
На основу одговора на сет различитих примера, односно одређених ситуација које су испитаници имали задатак да препознају као дискриминацију, израчунат је индекс препознавања дискриминације за сваког испитаника. Индекс је добијен тако што је збир тачних одговора сваког испитаника подељен са максималним могућим бројем тачних одговора. Просечан индекс препознавања дискриминације износи 77. У односу на демографске и организационе варијабле не постоје статистички значајне разлике.

На основу ових података може се закључити да је дошло до напретка у степену препознавања дискриминације од стране представника органа јавне власти, посебно када је реч о прављењу разлике између дискриминације и мобинга и предрасуда.

3.4. Ставови према говору мржње и његово препознавање

Ако се изузму представници правосудних органа, две трећине испитаника (62,5%) сматра да је говор мржње забрањен законом, што је исти проценат као и након истраживања спроведеног 2013. године.

Питање 24. *Да ли је, према Вашим сазнањима, говор мржње у Србији јавно санкционисан?*

Даљим истраживањем уочено је да представници органа јавне власти са завршеним факултетом чешће препознају говор мржње као законом забрањен (68,3%) у односу на испитанике са завршеном средњом школом (33,3%). Исто тако, са чињеницом да је говор мржње забрањен законом, у најмањој мери су упознати представници Народне скупштине Републике Србије (39%) и Владе Републике Србије (40%). У односу на остале демографске и организационе варијабле не постоје статистички значајне разлике. Уочено је међутим да је степен информисаности о томе да је говор мржње законом забрањен остао је на истом нивоу као и након истраживања спроведеног 2013. године, када је 65% представника органа јавне власти одговорило да је говор мржње законом забрањен, 18% да није, а 17% да не зна одговор на то питање.

Две трећине представника органа јавне власти упознато је са чињеницом да је говор мржње законом забрањен, при чему су представници Народне скупштине Републике Србије и Владе Републике Србије у најмањем проценту упознати са овом чињеницом.

Препознавање говора мржње као облика дискриминације испитано је кроз неколико примера на које су се представници органа јавне власти изјашњавали да ли представљају говор мржње или не. Из табеле се може видети да је ниво препознавања говора мржње код представника органа јавне власти нешто виши у односу на резултате истраживања које је спроведено 2013. године. Препознавање говора мржње варира од 93% до 59% у зависности од изјаве.

Питање 25. *Да ли су њо Вашем мишљењу наведени примери говори мржње или не?*

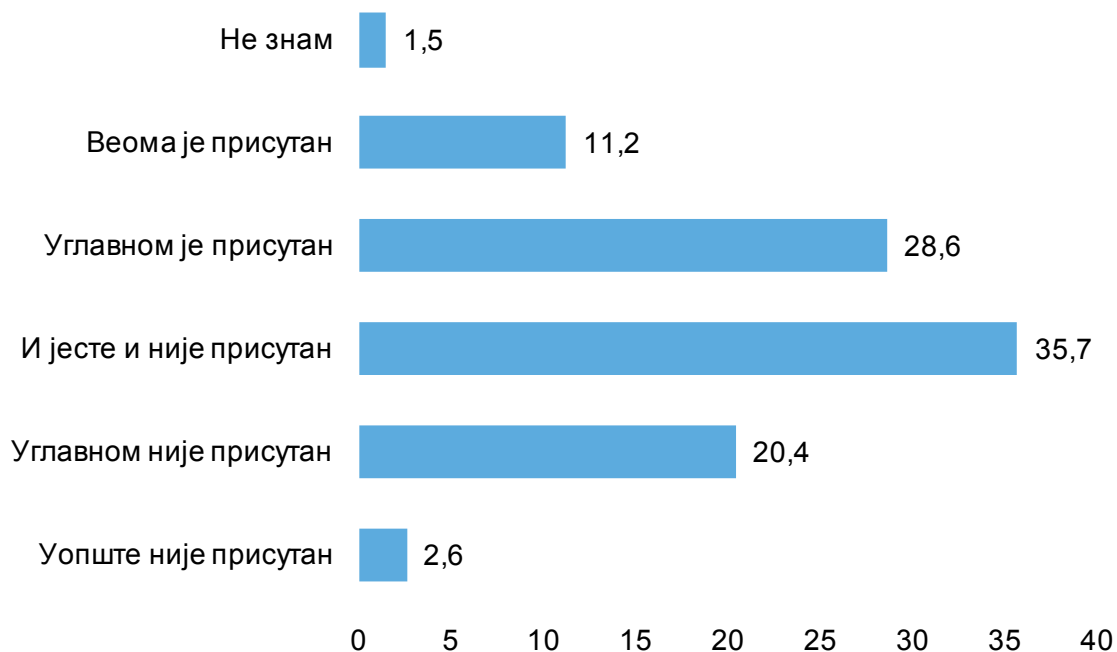
	ТАЧАН ОДГОВОР	УКУПНО ТАЧНИХ ОДГОВОРА 2013 (%)	УКУПНО ТАЧНИХ ОДГОВОРА 2018 (%)	ТИП ОРГАНА (2018)		
				ЗАКОНОДАВНА ВЛАСТ	ИЗВРШНА ВЛАСТ	СУДСКА ВЛАСТ
Здравствене установе не треба да лече оболеле од HIV-а	ДА	88	93	93	95	93
Роме треба иселити из центра на периферију великих градова	ДА	78	85	92	92	92
Параду поноса треба спречити, макар и силом	ДА	78	90	91	91	91
Ромима не треба давати социјалне станове јер због њихових културолошких разлика не могу да се прилагоде животу у стамбеним зградама	ДА	77	82	88	89	89
Треба устати против исламизације у Србији	ДА	72	74	89	90	88
Јевреји су одговорни за страдање Христа и његово коначно распеће	ДА	68	75	81	83	81
Хомосексуализам је болест коју треба лечити	ДА	62	75	87	88	86
Тражиоци азила су опасни јер истраживања показују да се у срединама са већим бројем азиланата повећава и ниво криминала	ДА	56	60	85	84	86
Сумња се да међу свештеницима постоје случајеви педофилије	НЕ	55	59	58	65	57
Све политичаре занима само сопствени интерес	НЕ	48	62	61	71	59

На основу одговора које су испитаници дали на наведене примере, креиран је Индекс препознавања говора мржње, тако што су тачни одговори бодовани са 1, а нетачни за нула, а затим је укупан збир одговора по сваком примеру подељен са бројем примера. Тако креиран Индекс препознавања говора мржње износи 76. У односу на индекс препознавања говора мржње не постоје статистички значајне разлике на нивоу демографски и организационих варијабли.

У односу на претходни период представници органа јавне власти у већем проценту препознају говор мржње.

Што се тиче заступљености говора мржње, нешто више од трећине представника органа јавне власти (39,8%) сматра да је говор мржње веома или углавном присутан. И да јесте и да није присутан наводи 35,7% испитаника, а да углавном или уопште није присутан 23%.

Питање 26. По Вашем мишљењу, у којој мери је говор мржње присутан у Србији?

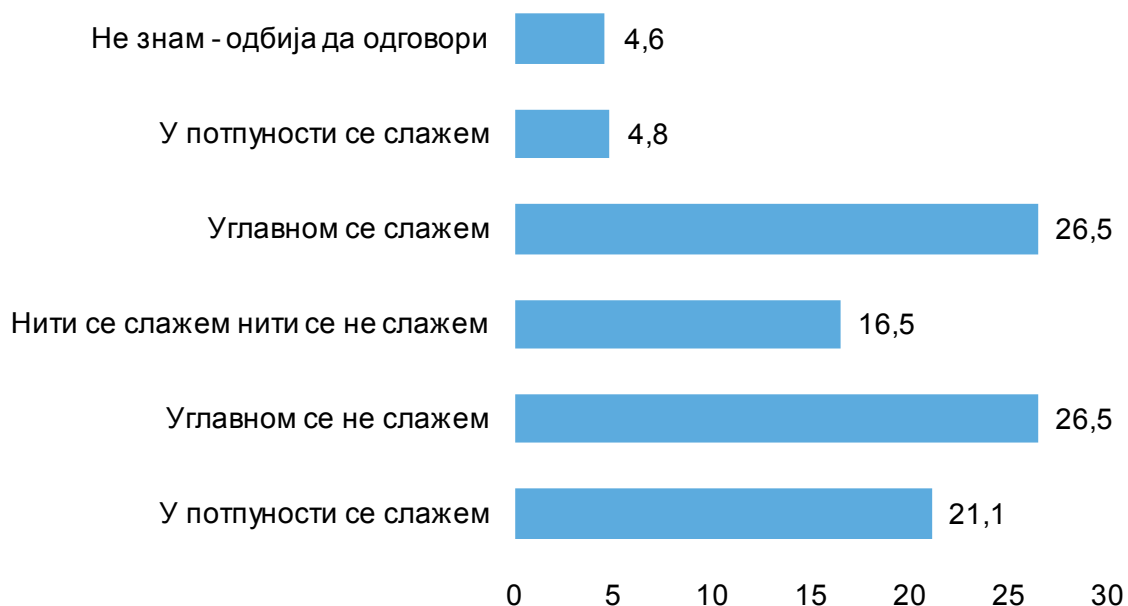

У односу на организационе и демографске варијабле не постоје статистичке значајне ризике.

Нешто више од трећине испитаника сматра да је говор мржње присутан у Србији, док исти број сматра да није.

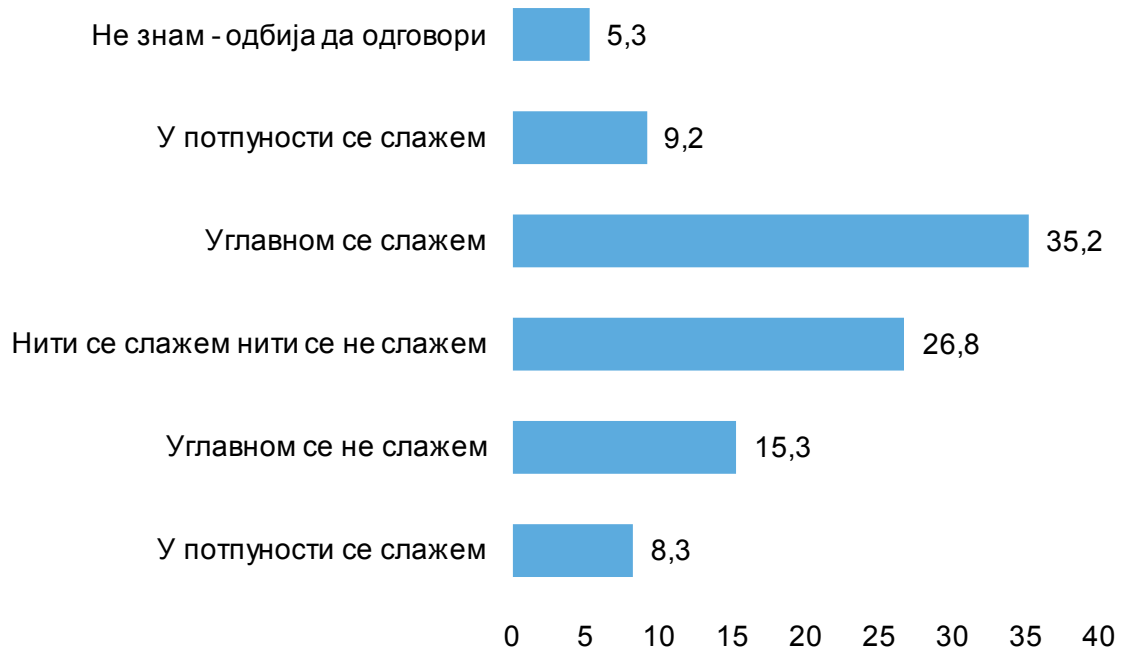
Представници органа јавне власти имају подељено мишљење у односу на питање да ли престрого санкционисање говора мржње може да угрози слободу говора. Тако да се са овом констатацијом не слаже 47,6% испитаника, док се 31,3% испитаника слаже. У односу на демографске и организационе варијабле не постоје статистички релевантне разлике.

Питање 27.1 *Превише стројо санкционисање говора мржње лако може да угрози слободу говора?*

Даљим истраживањем уочено је да се већина представника органа јавне власти слаже са изјавом да је угрожавање слободе говора само изговор за толерисање говора мржње (44,4%), док се 23,6% са њом не слаже. У односу на демографске и организационе варијабле не постоје статистички релевантне разлике.

Питање 27.2 Угрожавање слободе говора само је изговор да се говор мржње толерише

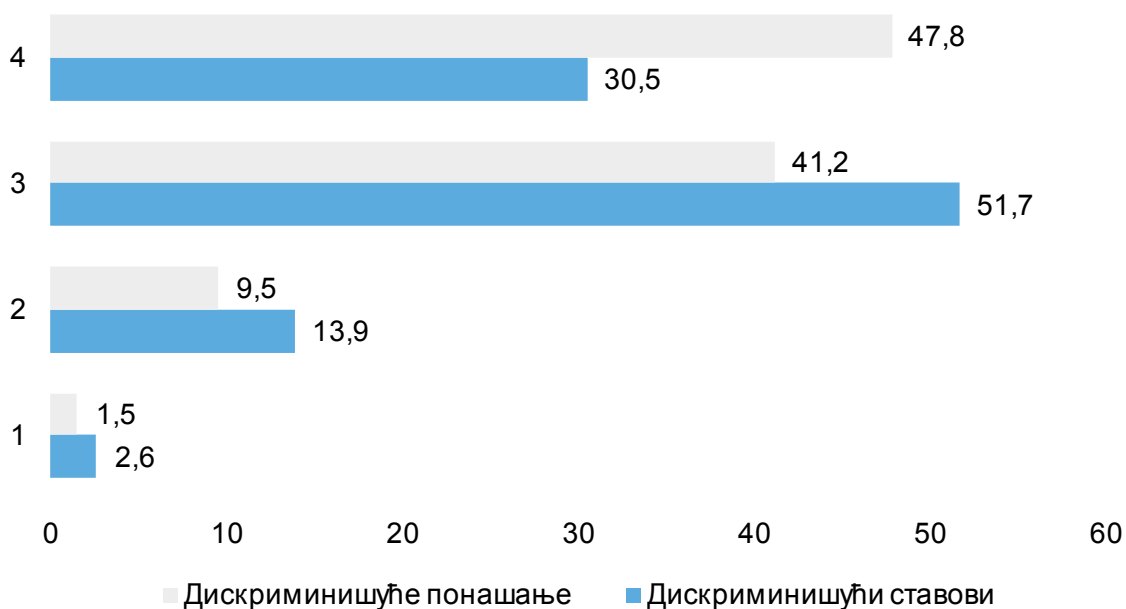

Значајан део представника органа јавне власти, трећина до четвртина, има ставове који релативизују говор мржње и „ублажавају“ га делимично као део слободе говора.

3.5. Ставови о дискриминацији

Представници органа јавне власти у 16,5% случајева сматрају да се ставови и мишљења којима се омаловажавају или вређају групе грађана, често или веома често чују у органима у којима раде, док 51,7% њих наводи да се ретко чују, а да се такве ситуације никада не дешавају наводи 30,5% представника органа јавне власти. Даљим истраживањем уочено је да је дискриминишуће понашање у органима јавне власти заступљено ређе од изражавања дискриминаторних ставова, па тако 47,8% представника органа јавне власти наводи да се никада не дешава да неко од њихових колега врши неки облик дискриминације, 41,2% испитаника је навело је да се то ретко дешава, а 11% да се дешава веома често. Значајне разлике постоје у перцепцији учесталости дискриминишућих ставова у односу на поједине органе јавне власти, па тако да дискриминишуће ставове никада нису чули најчешће наводе запослени у Влади Аутономне покрајине Војводине (50,0%) и Скупштине Аутономне покрајине Војводине (45,8%). Такође, представници Скупштине Аутономне покрајине Војводине најређе пријављују да су приметили неки облик дискриминаторног понашања, при чему чак 83,3% њих одговара да се никада није десило дискриминаторно понашање. У односу на остале демографске и организационе варијабле не постоје статистички значајне разлике, док су помаци у ставовима у односу на резултате истраживања из 2013. године незнатни.

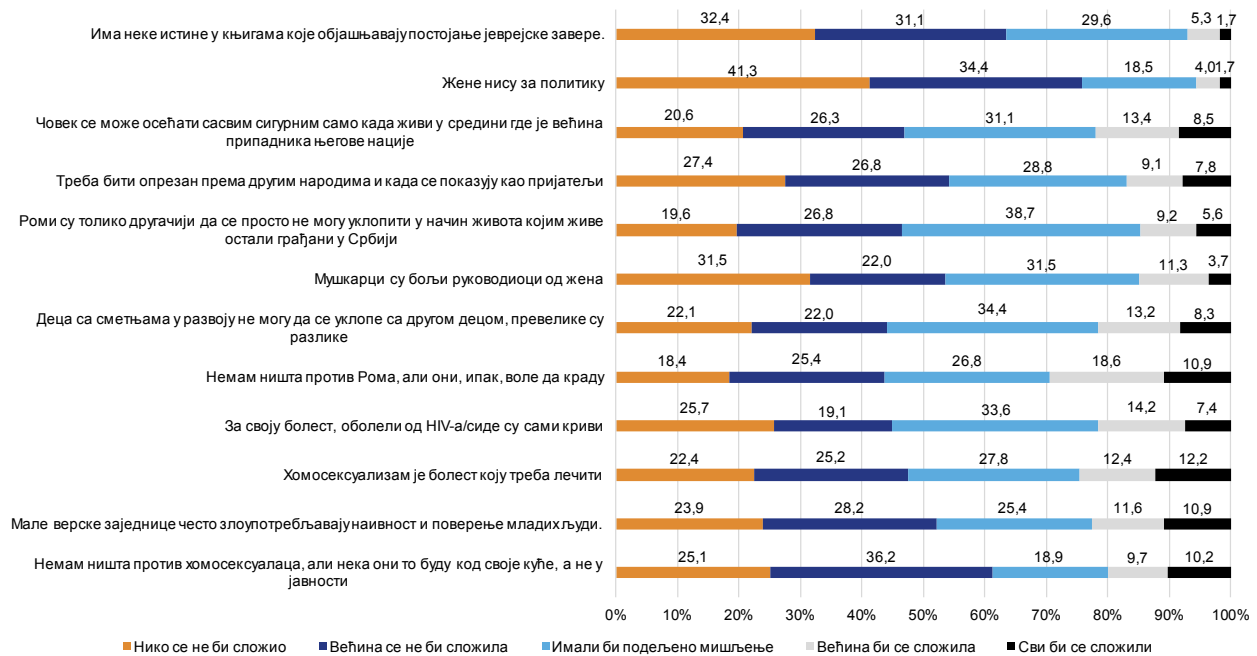
Питање 31. *Колико често се дешава да од ваших колега и сарадника у овој институцији чујете одређени став или мишљење којим се омаловажава или вређа нека група?/Питање 32.* *Колико често се дешава да неко од ваших колега и сарадника врши неки облик дискриминације?*

Са дискриминаторним ставовима и понашањима се у органима јавне власти у којима раде сусрело више од половине представника органа јавне власти.

Представницима органа јавне власти презентовано је неколико тврдњи које су засноване на различитим стереотипима, односно предрасудама, при чему су испитаници имали задатак да оцене у којој би се мери запослени у органима у којима раде сложили са наведеним тврдњама. У зависности од конкретне тврдње, од 5,7% до 29,5% испитаника сматра да би се већина или сви запослени сложили са предрасудама које су садржане у наведеним тврдњама. Највећи степен предрасуда, према мишљењу испитаника, присутан је према Ромима, ЛГБТИ грађанима и грађанкама, особама које живе са HIV/AIDS-ом и припадницима малих верских заједница.

Питање 28. *Каква мишљења преовлађују у институцији у којој радиш? Оцениш на скали од 1 од 5 у којој мери би се зајослени у Вашој институцији сложили са наведеним тврдњама.*

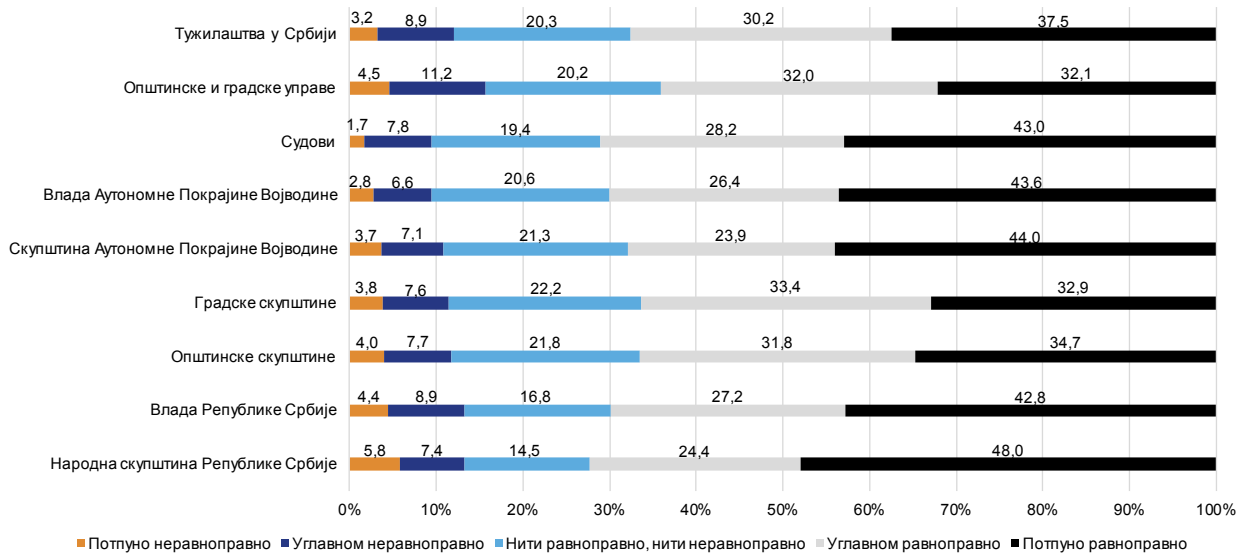
Иако подаци нису потпуно упоредиви, могуће је у односу на резултате истраживања из 2013. године закључити да су предрасуде присутне према истим групама, али да су значајно мање изражене него што су биле 2013. године. Тако је 2013. године чак 65% испитаника изјавило да би се већина у органу јавне власти у којем ради сложила са изјавом „Немам ништа против хомосексуалаца, али нека они то буду код своје куће, а не у јавности“, док је 13% испитаника сматрало да се не би сложила. Такође, 53% представника органа јавне власти сматрало је да би се већина сложила са изјавом „Мале верске заједнице често злоупотребљавају наивност и поверење младих људи“, а 22% да се не би сложила.

Структура предрасуда се није променила у односу на период од пре пет година, али су оне значајно мање присутне међу представницима органа јавне власти него раније.

У зависности од органа јавне власти, од 9,4% до 15,7% испитаника сматра да институције не третирају равноправно одређене групе грађана. Представници органа јавне власти Владу Аутономне покрајине Војводине и судове, а затим и Скупштину Аутономне покрајине Војводине, виде као органе који у најмањој мери неравноправно третирају грађане, док истовремено сматрају да је међу представницима општинских и градских скупштина неравноправан третман најзаступљенији.

Уколико се ови резултате упореде са резултатима из 2013. године, може се уочити да је перцепција изражености дискриминације у односу на органе једнака, али да је степен изложености дискриминацији мањи. Тако су 2013. године као органе јавне власти који у најмањој мери дискриминишу грађане Испитаници такође идентификовали Скупштину Аутономне покрајине Војводине и Владу Аутономне покрајине Војводине. Ипак, пре пет година, у зависности од органа, од 16% до 30% представника органа јавне власти је сматрало да институције дискриминишу грађане.

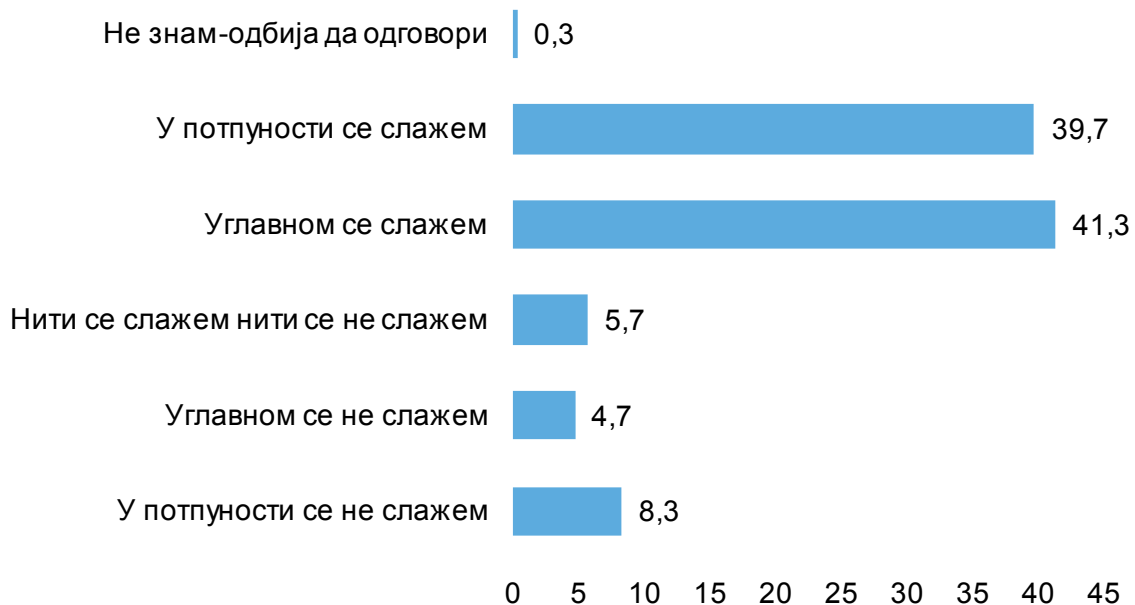
Питање 29. У којој мери ове институције једнако третирају све грађане, без обзира на њихову националност, веру, сексуалну оријентацију, пол, узраст, политичку припадност или било које друго лично својство?

Резултати истраживања указују да знатно мањи број представника органа јавне власти сматра да институције дискриминишу грађане у односу на 2013. годину.

Испитаници у 81% случајева сматрају да представници органа јавне власти који поступају у јавности морају имати већу одговорност од грађана, док се 13% них са тим не слаже. Ови резултати су слични као и резултати који су добијени након истраживања које је спроведено 2013. године, када се 88% представника органа јавне власти сложило да овлашћени/одређени представници органа јавне власти морају имати већу одговорност од грађана, а 12% испитаника није.

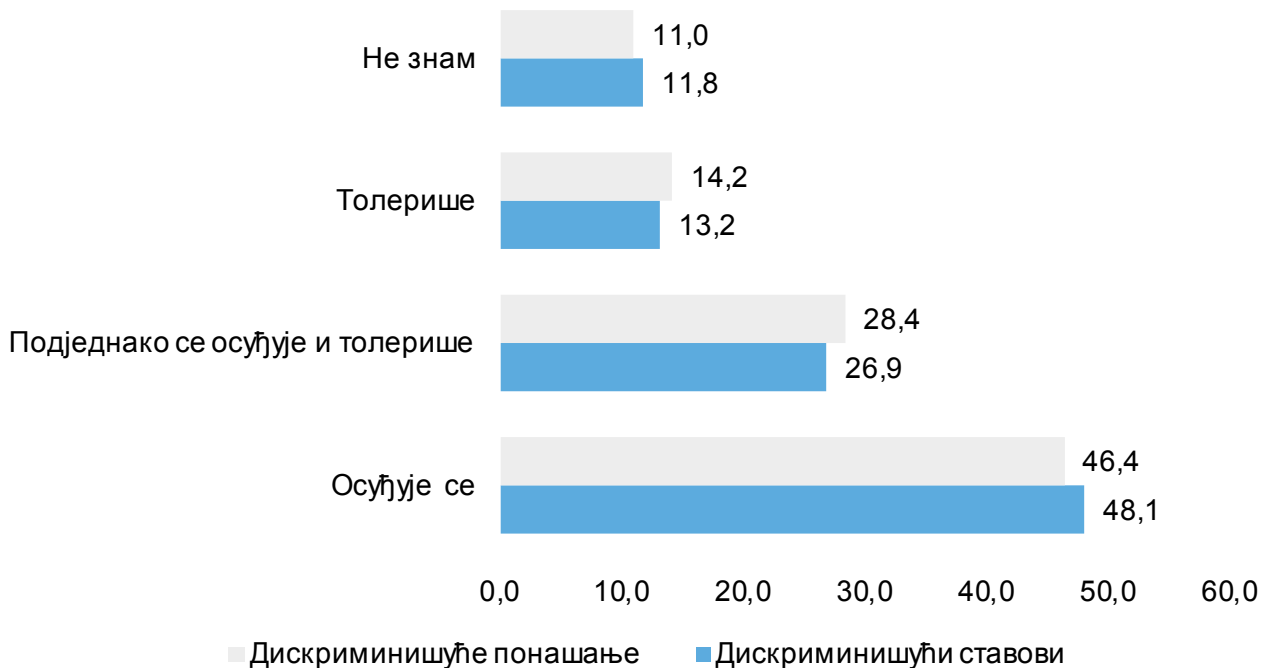
Питање 30. *Јавни радници и представници власти треба да имају већу одговорност од обичних грађана, те их треба опширније кажњавати за дискриминаторно понашање или изјаве?*

Већина представника органа јавне власти слаже се да представници органа јавне власти који иступају у јавности морају имати већу одговорност од грађана, као и да их треба строжије кажњавати за дискриминаторно понашање или изјаве.

Представници органа јавне власти сматрају да нема значајних разлика у односу самих запослених према дискриминаторним ставовима и дискриминаторном понашању. Тако нешто мање од половине испитаника сматра да запослени осуђују дискриминаторне ставове и понашања, четвртина сматра да и осуђују и толеришу, док између 13 и 14% испитаника сматра да запослени толеришу дискриминаторне ставове и понашања. Уколико се ови подаци упореде са подацима добијеним након истраживања које је спроведено 2013. године, постоји мала промена у односу на процену испитаника о односу запослених у органима јавне власти према дискриминацији, док се није значајно променио удео оних који сматрају да запослени дискриминацију осуђују, али се зато број испитаника који сматра да се дискриминација толерише смањило са 34% на 13,2% за дискриминаторне ставове, а за дискриминаторно понашање са 35% на 14,2%

Питање 33. Генерално, да ли се у вашем радном окружењу у већој мери осуђује или се у већој мери толерише изражавање ставова или мишљења колега којима се дискриминише нека група/ Питање 34. Генерално, да ли се у вашем радном окружењу у већој мери осуђује или се у већој мери толерише понашање колега које је дискриминационо?

Иако и даље само половина испитаника сматра да запослени у органима јавне власти осуђују дискриминацију, смањен је број испитаника који сматра да се дискриминација толерише.

Даљом анализом изјава представника органа јавна власти уочено је да се око две трећине испитаника супротставља колегама који износе дискриминаторне ставове (58,2%) или предузимају дискриминаторне поступке (66,1%), док је петина испитаника навела да ништа не предузима када се сусретне са дискриминаторним понашањем (21,4%), а четвртина је дала исти одговор за дискриминаторне ставове (27,8%). Статистички релевантне разлике у односу на реаговање испитаника на дискриминацију не постоје у односу на демографске и односу на организационе варијабле.

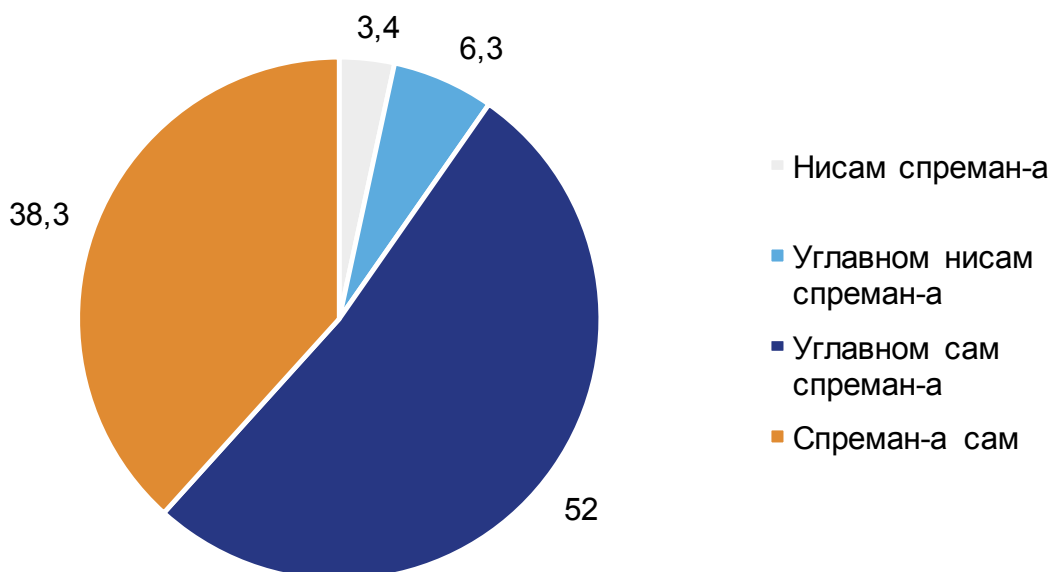
У односу на резултате истраживања које је спроведено 2013. године, може се закључити да је дошло до благог повећања испитаника који би реаговали у случају дискриминације, при чему је 2013. године 52% испитаника изјавило да би реаговало на дискриминаторне ставове, а 50% на дискриминаторна понашања.

Питање 35. *Како Ви реајујете у ситуацији када су њрисујни дискриминациони ставови колеја?/ Питање 36. Како Ви реајујете у ситуацији када је њрисујно дискриминишуће њонашање колеја?*

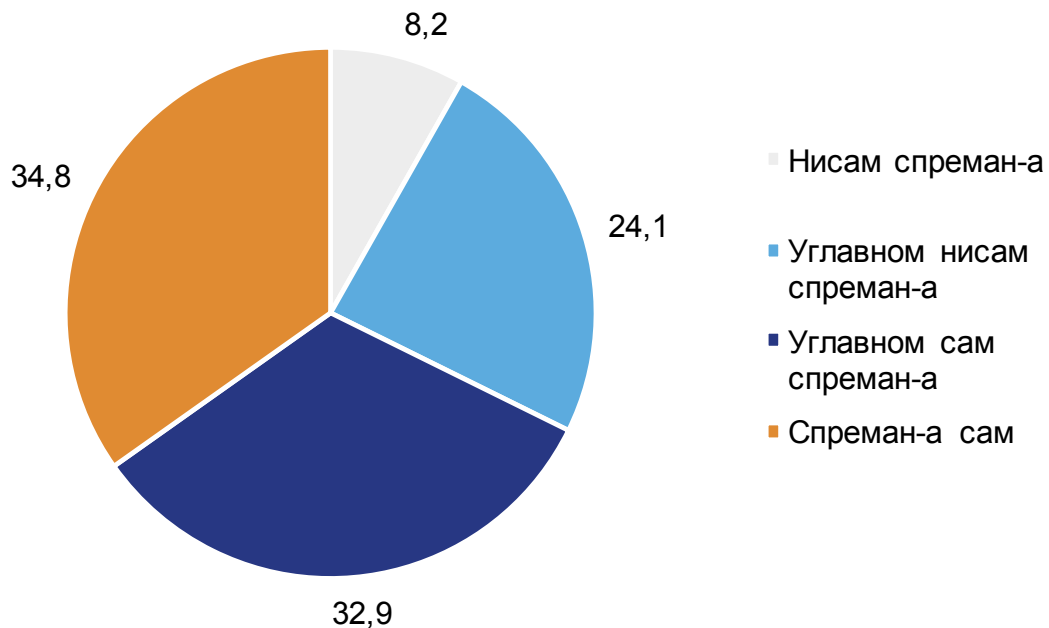
Спремност на реаговање у случају дискриминације испитана је и у односу на спремност испитаника да реагује у ситуацији када се запослени у органу јавне власти дискриминаторно понаша према странци. Одговор да је спремно да реагује дало је 38,3% испитаника, а 52% је одговорило да је углавном спремно да реагује.

Питање 37. *У којој мери сје сјремни да се акјивно сујројсјавијте у ситуацији када неко од колеја различийно шрејира сјранке, грује зайослене услед некој личној својсјива?*

Сличан резултат добијен је и у погледу спремности представника органа јавне власти да особу која врши дискриминацију пријави надлежним органима. Тако је трећина испитаника (34,8%) одговорила да је спремна да пријави дискриминацију, а 32,9% да је углавном спремна.

Питање 38. У којој мери би били спремни да дискриминацију коју врши Ваш колега пријавите надлежном органу?

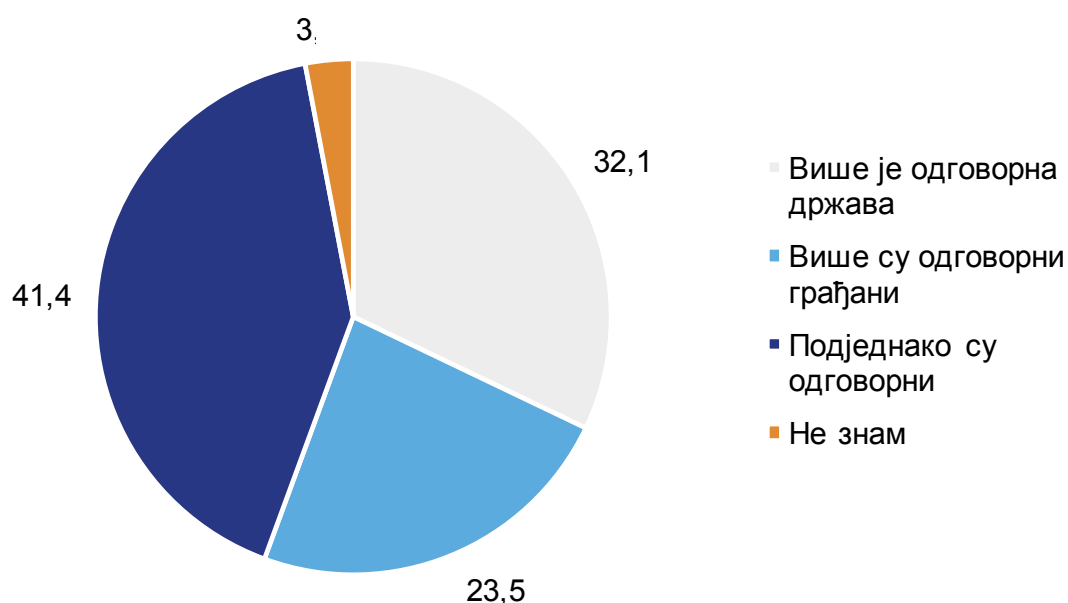

Иако више од половина испитаника наводи да би генерално реаговала у случају дискриминације, трећина представника органа јавне власти спремна је да реагује у случају да се дискриминација дешава према странци, као и да особу која врши дискриминацију пријави надлежним органима.

3.6. Ставови према одговорности и улози институција у борби против дискриминације

Представници органа јавне власти најчешће сматрају да су за промену свести грађана подједнако одговорни и грађани и држава (41,4%), док 32,1% испитаника сматра да је одговорна држава. Четвртина представника органа јавне власти сматра да су за промену свести грађана више одговорни сами грађани (23,5%).

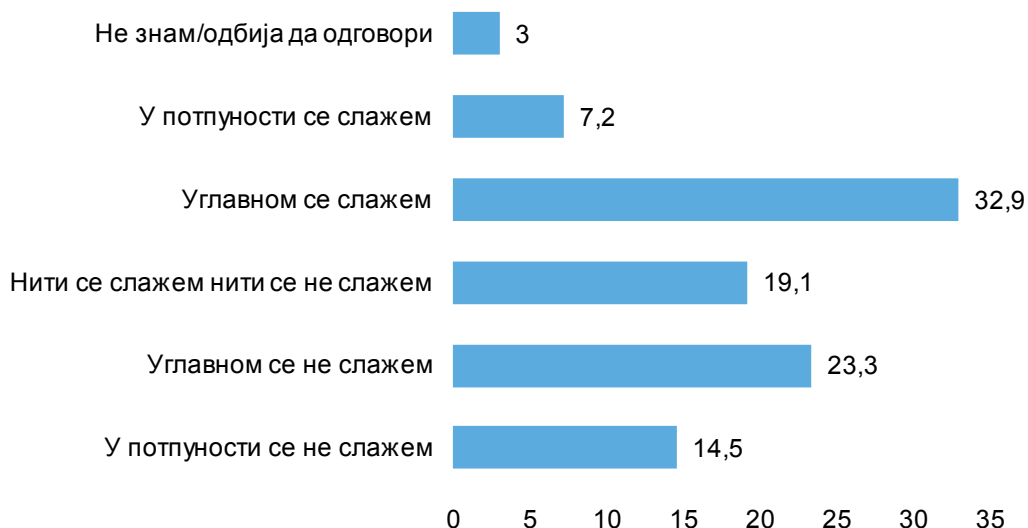
Питање 39. *Када су у питању предрасуде, да ли је, по Вашем мишљењу, за промену свести грађана више одговорна држава, или су више одговорни сами грађани?*

Може се закључити да представници органа јавне власти не виде јасно одговорност државе да ради на сузбијању предрасуда, које представљају узрок дискриминације.

Иако је у односу на резултате истраживања из 2013. године дошло до смањења процента представника органа јавне власти који се слажу са тврдњом да су дискриминисане групе одговорне за свој положај, односно да не чине довољно да се њихов положај побољша, са чим се тада слагало 48% испитаника, и даље је број представника органа јавне власти који дели овакво мишљење велики (40,1%). Такође, 37,8% представника органа јавне власти не мисли да особе које су дискриминисане не чине довољно да се њихов положај промени и побољша. На основу овога може се закључити да представници органа јавне власти одговорност за саму дискриминацију још увек у великој мери приписују особама које су дискриминисане, при чему је ипак дошло до благог смањења распрострањености оваквог става у односу на период од пре пет година.

Питање 40. Особе које су дискриминисане не чине довољно да се њихов положај промени и побољша?

Скоро половина представника органа јавне власти сматра да су дискриминисане групе саме одговорне за свој положај.

Две трећине представника органа јавне власти (66,6%) сматра да се држава не бави довољно проблемом дискриминације, док је исти став 2013. године имало 73% испитаника. Четвртина представника органа јавне власти сматра да се држава проблемом дискриминације бави колико је потребно (27,4%), док 6,1% сматра да се бави и више него што је потребно. У односу на резултате истраживања из 2013. године, може се уочити да је дошло до благог смањења броја испитаника који сматрају да се држава бави дискриминацијом мање него што је потребно, и то са 73% на 66,6%.

Питање 41. У којој се мери, према Вашем мишљењу држава бави проблемом дискриминације?

Две трећине представника органа јавне власти сматра да се држава дискриминацијом бави мање него што је потребно.

Представници органа јавне власти који сматрају да се држава дискриминацијом бави мање него што је потребно, као основни разлог за то наводе постојање проблема који су важнији за државу од борбе против дискриминације (30,3%), док непостојање политичке воље као разлог наводи 29,4% испитаника. Наведени резултат је готово исти као и 2013. године, када је 32% испитаника навело да је недостатак политичке воље основни разлог, а 31% испитаника да је разлог постојање приоритетнијих проблема. Сличан је и проценат оних који сматрају да држава не препознаје значај проблема дискриминације у довољној мери (21,9%), а најмање испитаника сматра да је разлог за не препознавање значаја проблема дискриминације, постојање предрасуда и дискриминације у самим органима јавне власти (15,9%).

Питање 42. Који су главни разлози зашто се држава у већој мери не бави проблемом дискриминације?

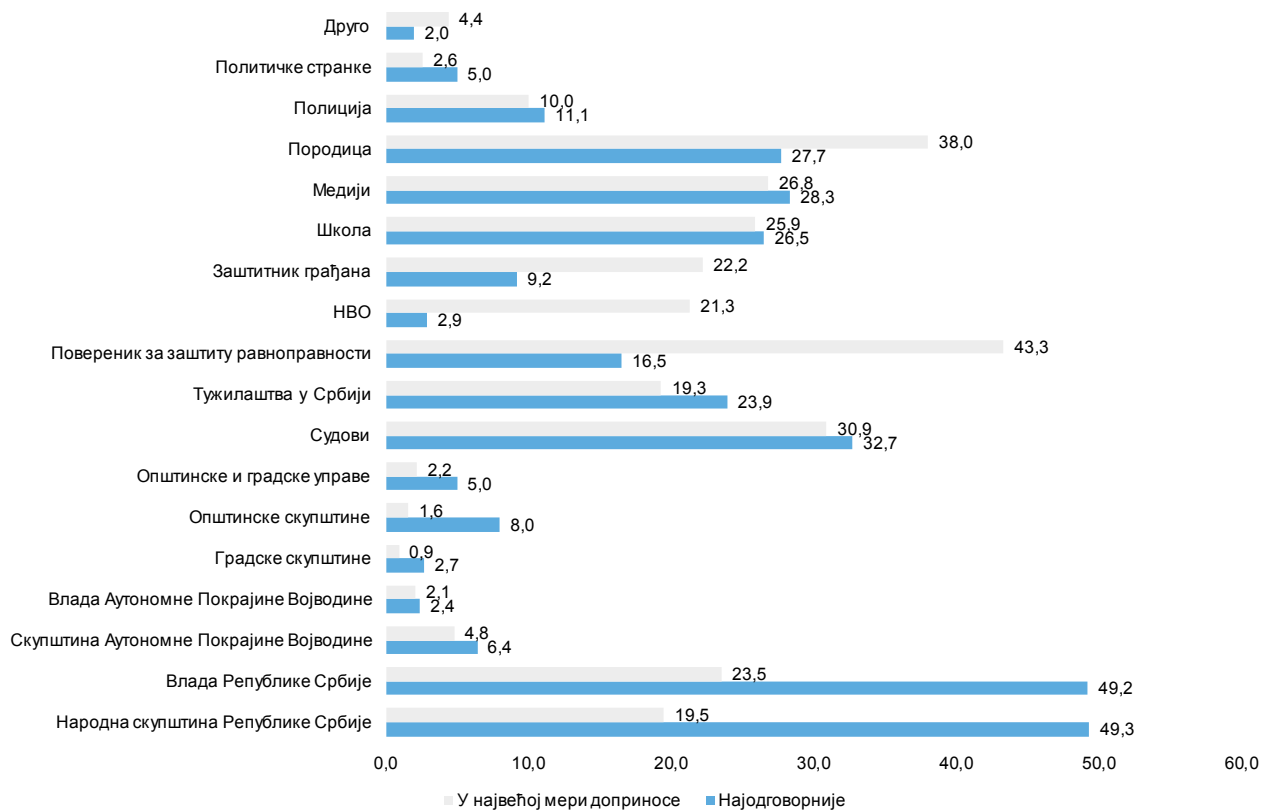

Испитаници и даље виде Народну скупштину Републике Србије (49,3%) и Владу Републике Србије (49,2%) као органе јавне власти који су у највећој мери одговорни за борбу против дискриминације. Затим следе судови (32,7%), медији (28,3%), породица (27,7%) и школа (26,5%). Ово су веома слични резултати као и 2013. године, када је Народну скупштину Републике Србије као орган који је у највећој мери одговоран за борбу против дискриминације видело 47% испитаника, Владу Републике Србије 46%, судове 32%, породицу 31% и медије 24%. Наведено указује да у односу на период у којем је спроведено претходно истраживање није дошло до промена у перцепцији одговорности различитих органа за борбу против дискриминације, као и да испитаници и даље очекују од органа јавне власти на националном нивоу да се баве овим проблемом. Ипак, веома често, сматрају да одговорност за борбу против дискриминације лежи и на судовима, медијима и породици. Повереника за заштиту равноправности као државни орган који је одговоран за борбу против дискриминације наводи 16,5% представника органа јавне власти.

Представници органа јавне власти сматрају да је Повереник за заштиту равноправности орган који највише доприноси борби против дискриминације (43,3%), затим следе породица (38%), судови (30,9%), медији (26,8%) и школа (25,9%). Такође, испитаници препознају и допринос Владе Републике Србије (23,5%), Заштитника грађана (22,2%), организација цивилног друштва (21,3%) у борби против дискриминације.

У односу на перцепцију доприноса различитих органа у борби против дискриминације дошло је до благих промена у односу на 2013. годину. Тако да представници органа јавне власти чешће него пре пет година виде Повереника за заштиту равноправности као државни орган који доприноси борби против дискриминације.

Питање 43. Које ТРИ институције сматрају најговорнијим за борбу против дискриминације?/ **Питање 44.** Које ТРИ институције сматрају да у највећој мери доприносе борби против дискриминације?

Представници органа јавне власти најчешће би се обратили Поверенику за заштиту равноправности уколико доживе дискриминацију (29%), затим Заштитнику грађана (15,6%), па полицији (13,5%) и судовима (12,7%).

Питање 45. Којој институцији бисте се обратили када бисте били дискриминисани?

Повереник за заштиту равноправности је државни орган који има највећи допринос у борби против дискриминације и коме би се највећи број представника органа јавне власти обратио у случају да доживи дискриминацију.

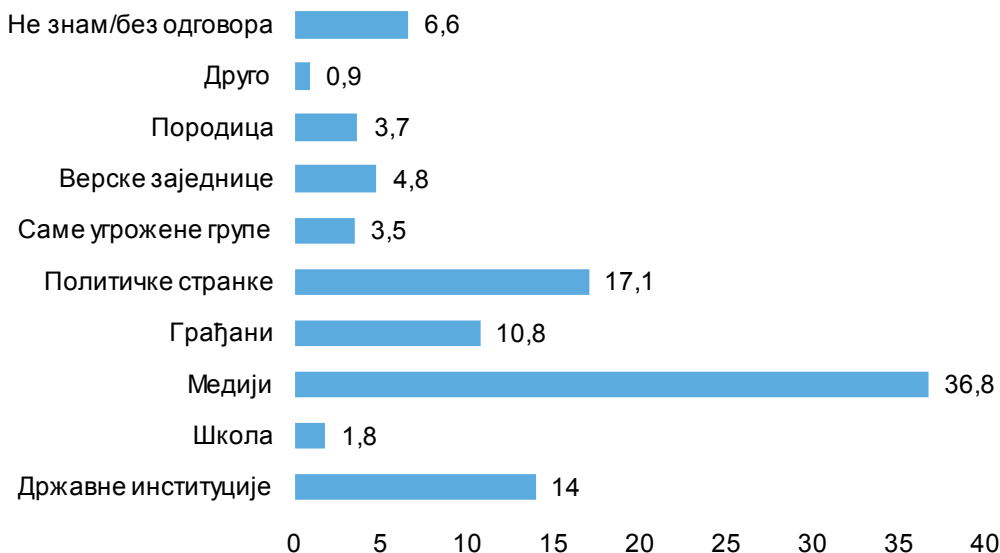
Као основне разлоге зашто се особе које су доживеле дискриминацију не обраћају надлежним органима, испитаници наводе недостатак поверења у рад институција (48,7%), страх од негативних последица (37,1%) и незнање коме да се обрате (35,8%).

Питање 46. Због чега мислите да се особе које су изложене дискриминацији не обраћају надлежним институцијама за помоћ?

Представници органа јавне власти наводе да медији у највећој мери подстичу дискриминацију (36,8%), затим политичке странке (17,1%) и државне институције (14%). Овај резултат сличан је резултату који је добијен након спроведеног истраживања јавног мњења 2016. године, при чему и грађани медијима приписују велики утицај у подстицању дискриминације у друштву.

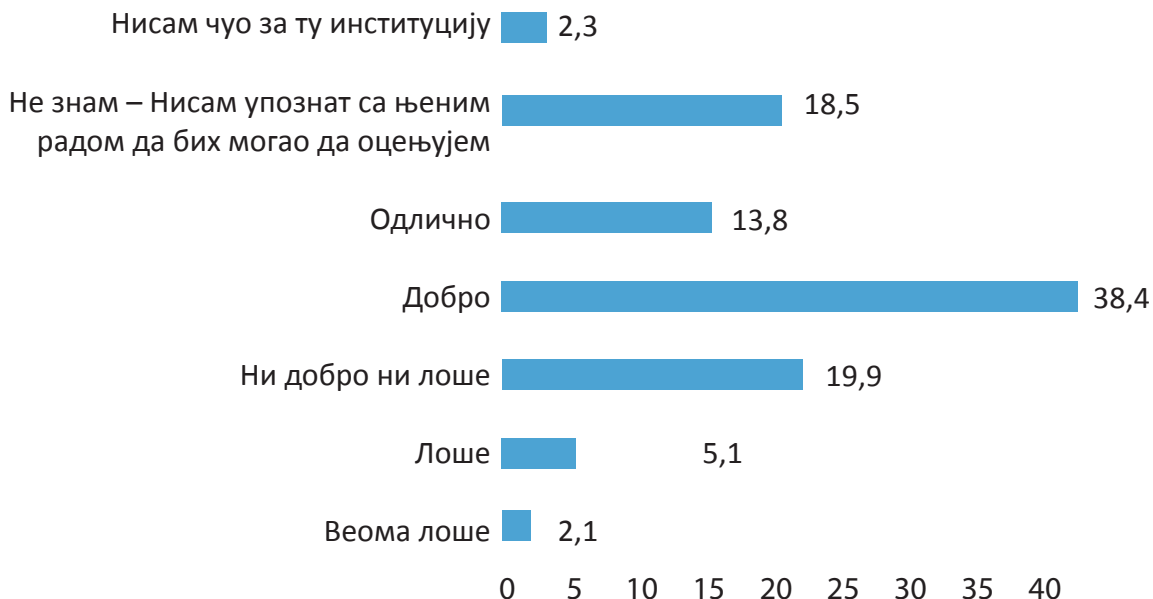
Питање 47. Која од наведених институција/група према Вашем мишљењу подстиче за дискриминацију?

Представници органа јавне власти сматрају да медији у највећој мери подстичу дискриминацију у друштву.

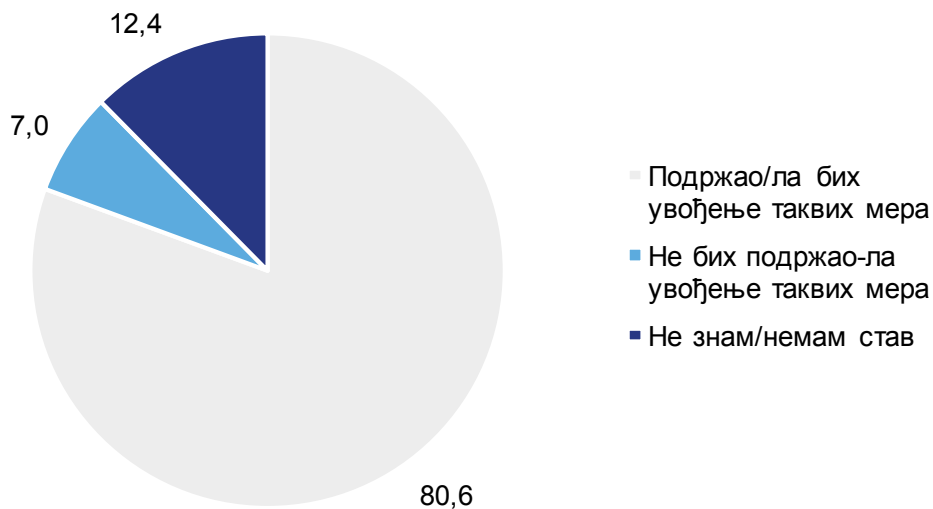
Рад Повереника за заштиту равноправности као добар, односно одличан оцењује 52,2% представника органа јавне власти, а неутралну оцену даје 19,9% представника. Рад Повереника за заштиту равноправности негативно оцењује само 7,2% представника органа јавне власти, док 18,5% испитаника није упознато са радом Повереника за заштиту равноправности, а 2,3% није чуло за овај орган. Перцепција рада Повереника благо је побољшана у односу на 2013. годину, када је 48% представника органа јавне власти имало позитиван, а 11% негативан став.

Питање 48. Молимо Вас оцениће рад институције Повереника за заштитију равно-
правности?

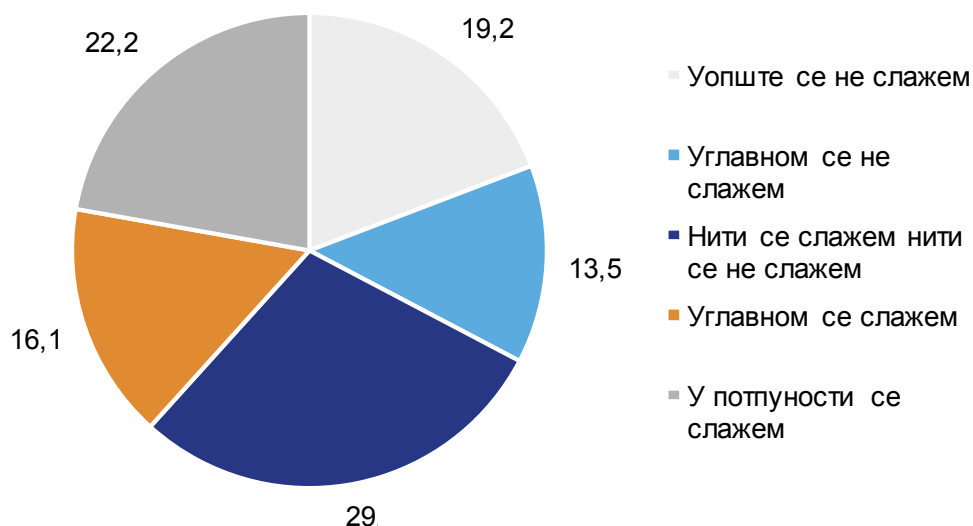
Највећи број представника органа јавне власти подржава увођење мера афирмативне акције (80,6%), што је у складу са резултатима добијеним и након истраживања које је спроведено 2013. године.

Питање 49. Какав је Ваш став према увођењу мера афирмативне акције које би обезбедиле дискриминисаним групама једнакост са већинским становништвом, а које би истрајале ограничен период, колико је потребно да се успостави једнакост?

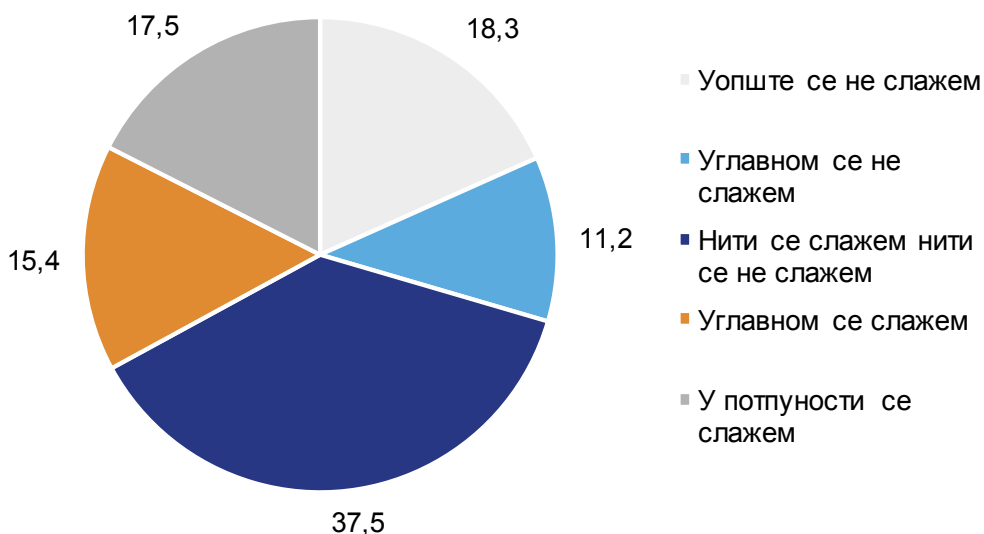
Ипак, са ставом да је дискриминација отишла у другу крајност, слаже се 38,3%, док се 32,7% органа јавне власти не слаже са таквом тврдњом, а 29% је неодлучно.

Питање 50.1 Некада сличем утисак да је толеранција различитости отишла у другу крајност и да сада припадници мањина (етничких, сексуалних) имају више права него већинска популација

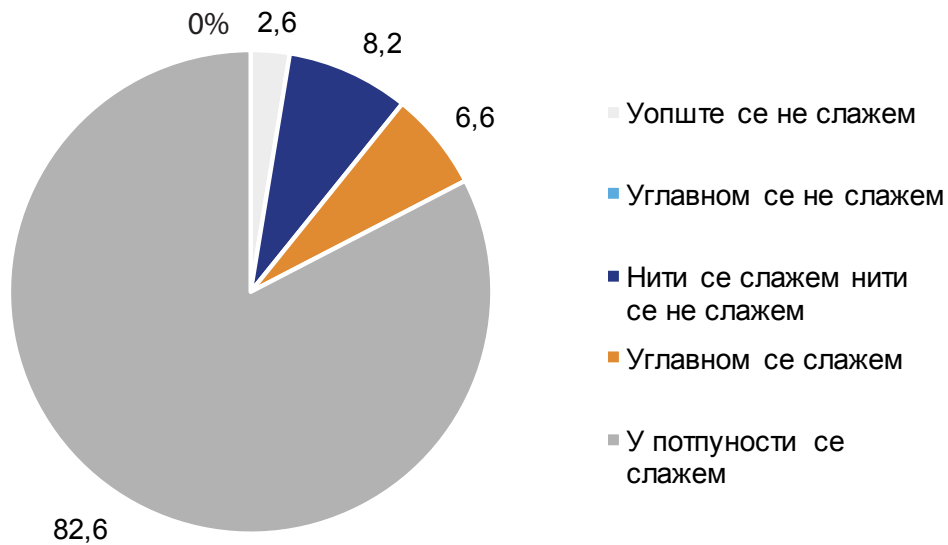
Представници органа јавне власти у 32,9% случајева слажу се да припадницима националних мањина треба увек омогућити да се обратe институцијама на сопственом, 29,5% испитаника се не слаже, а чак 37,5% нема изражен став по овом питању.

Питање 50. Припадницима националних мањина требало би увек омогућити да се обраћају државним институцијама на сопственом језику, без обзира на трошкове које би сносиле државне институције

Највећи проценат представника јавне власти слаже се да би особама са инвалидитетом требало обезбедити несметан приступ објектима у којима се налази седиште институција, без обзира на трошкове прилагођавања (89,2%), док се са овим не слаже само 2,6% представника органа јавне власти.

Питања 50.3 Особама са инвалидитетом требало би обезбедити несметан приступ у све државне зграде, без обзира на трошкове које би носиле државне институције

Иако би велики број представника органа јавне власти генерално подржао мере афирмативне акције које би обезбедиле дискриминисаним групама једнакост са већинским становништвом, проценат испитаника који би подржао мере афирмативне акције зависи од конкретне циљне групе ка којој су усмерене.

4. Закључци

Разумевање и перцепција заступљености дискриминације

- Скоро сви представници органа јавне власти дискриминацију виде као угрожавајућу за грађане који су њој изложени.
- Три четвртине представника органа јавне власти сматра да је дискриминација негативна, док скоро четвртина сматра да може бити и позитивна и негативна, што показује да им сам појам дискриминације није јасан као и да постоји могућност да позитивну дискриминацију разумеју као афирмативне мере.
- Представници органа јавне власти борбу против дискриминације углавном не виде као приоритет у свом раду, док значај дискриминације као проблема у друштву перцепирају на исти начин као и грађани.
- Нешто више од половине представника органа јавне власти сматра да је дискриминација распрострањена у Србији.
- Представници органа јавне власти у нешто мањем проценту него пре 5 година сматрају да је дискриминација у већој мери присутна у Србији него у земљама Западне Европе.
- Жене чешће сматрају да је дискриминација израженија у Србији него у земљама Западне Европе у односу на мушкарце.
- Трећина представника органа јавне власти сматра да се учесталост дискриминације у Србији смањила, док нешто више од петине сматра да се повећала. Представници органа јавне власти у знатно већем проценту од грађана сматрају да се учесталост дискриминације у Србији смањила, мада је приликом тумачења овог податка потребно узети у обзир разлике у односу на временском периоду у којем су се ове групе изјашњавале⁵.
- Представници органа јавне власти на сличан начин као и грађани перцепирају учесталост дискриминације према различитим групама, са том разликом што представници органа јавне власти у односу на грађане, **као нешто мање дискриминисане групе перцепирају Роме, ЛГБТ, верске и националне мањине.**
- Као област у којој постоји највише дискриминације, представници органа јавне власти наводе области рада и запошљавања, док у осталим областима сматрају да дискриминације има мање.
- Нешто **више од четвртине представника органа јавне власти сматра да је било дискриминисано (28%), што је у односу на тек 13% грађана који сматрају да су били дискриминисани значајно више.**
- Као најчешћи основ дискриминације, представници органа јавне власти наводе верско или политичко опредељење

⁵ Период у односу на који су грађани разматрали смањење, односно повећање дискриминације је три године, а за представнике органа јавне власти пет година.

Закон о забрани дискриминације

- Нешто мање од три четвртине представника органа јавне власти зна да је дискриминација у Србији законом забрањена, што ниво познавања законодавног оквира чини нешто вишим у односу на грађане, али је та разлика мала и износи 7%.
- Три четвртине представника органа јавне власти је упознато са постојањем Закона о забрани дискриминације, што представља напредак у односу на период од пре пет година.
- Са Законом о забрани дискриминације је добро или делимично упознато 57,8% представника извршне и законодавне власти, што је значајан напредак у односу на период у којем је спроведено претходно истраживање.
- Представници органа јавне власти који су упознати са одредбама Закона о забрани дискриминације овај закон најчешће оцењују као добар, али исто тако сматрају да се не примењује у довољној мери.

Препознавање дискриминаторног понашања

- Могуће је закључити да је дошло до одређеног напретка у степену препознавања дискриминације од стране представника органа јавне власти, посебно када је реч о прављењу разлике између дискриминације и мобинга и предрасуда.
- Ставови према говору мржње и његово препознавање.
- Две трећине представника органа јавне власти упознато је са чињеницом да је говор мржње законом забрањен, при чему су представници Народне скупштине Републике Србије и Владе Републике Србије у најмањем проценту упознати са овом чињеницом.
- У односу на претходни период представници органа јавне власти у већем проценту препознају говор мржње.
- Нешто више од трећине испитаника сматра да је говор мржње присутан у Србији, док исти број сматра да није.
- Знатан део представника органа јавне власти, трећина до четвртина, заступа ставове који релативизују говор мржње и „ублажавају“ га делимично као део слободе говора.

Ставови о дискриминацији

- Са дискриминаторним ставовима и понашањима се у органима јавне власти у којима раде сусрело више од половине представника органа јавне власти.
- Структура предрасуда се није променила у односу на период од пре пет година, али су оне значајно мање присутне међу представницима органа јавне власти него раније.
- Знатно мањи број представника органа јавне власти сматра да институције дискриминишу грађане у односу резултате истраживања спроведеном 2013. године.

- Већина представника органа јавне власти слаже се да представници органа јавне власти који иступају у јавности морају имати већу одговорност од грађана, као и да их треба строжије кажњавати за дискриминаторно понашање или изјаве.
- Иако и даље само половина испитаника сматра да запослени у органима јавне власти осуђују дискриминацију, смањен је број испитаника који сматра да се дискриминација толерише.
- Иако више од половине испитаника наводи да би генерално реаговала у случају дискриминације, само трећина представника органа јавне власти спремна је да реагује у случају да се дискриминација чини према странци, као и да особу која врши дискриминацију пријави надлежним органима.

Ставови према одговорности и улози институција у борби против дискриминације.

- Представници органа јавне власти не виде јасно одговорност државе на сузбијању предрасуда, које представљају узрок дискриминације.
- Скоро половина представника органа јавне власти сматра да су дискриминисане групе саме одговорне за свој положај.
- Две трећине представника органа јавне власти сматра да се држава проблемом дискриминације бави мање него што је потребно.
- Повереник за заштиту равноправности је државни орган који према мишљењу испитаника има највећи допринос у борби против дискриминације и којем би се највећи број представника органа јавне власти обратио у случају да доживи дискриминацију.
- Представници органа јавне власти сматрају да медији у највећој мери подстичу дискриминацију у друштву.
- Иако би велики број представника органа јавне власти генерално подржао мере афирмативне акције које би обезбедиле дискриминисаним групама једнакост са већинским становништвом, проценат испитаника који би подржао мере афирмативне акције зависи од конкретне циљне групе ка којој су усмерене.

5. Препоруке

- Наставити рад на унапређењу капацитета за препознавање и сузбијање дискриминације представника органа јавне власти, посебно оних који иступају у јавности, за које испитаници сматрају да морају имати већу одговорност од грађана и да их треба строжије кажњавати за дискриминаторно понашање или изјаве;
- Наставити рад на сензибилизацији и сарадњи са медијима са посебном пажњом на одговорно и етичко извештавање у свим аспектима, јер су резултати и овог и претходног истраживања показали да испитаници сматрају да медији у највећој мери подстичу дискриминацију у друштву;
- Креирати посебне програме за рад са државним службеницима који су на почетку службеничке каријере (18 до 29 година) на унапређењу капацитета за препознавање и сузбијање дискриминације, имајући у виду да је анализа резултата истраживања показала одређена одступања у резултатима у односу испитанике овог узраста;
- Обезбедити већу укљученост јединица локалне самоуправе у сузбијање дискриминације, кроз едукацију представника органа јавне власти на локалном нивоу, као и кроз формирање мреже, одговорних/овлашћених службеника који би у свакој јединици локалне самоуправе били задужена за координирање послова и активности на превенцији и сузбијању дискриминације, посебно имајући у виду да су испитаници запослени у органима јединица локалне чешће у односу на испитанике запослене у другим органима јавне власти наводили да су били изложени дискриминацији;
- Континуирано радити на оснаживању грађана да пријављују случајеве дискриминације, али и на даљем повећању доступности и видљивости Повереника за заштиту равноправности.

